

bis

BIBLIOTEKSDEBATT FRÅN VÄNSTER!

bis ges ut av föreningen Bibliotek i samhälle

#4 2011
30 kronor

Kvinnohistoria i Sverige – ny e-bok från KvinnSam

Bilden: Arbete med tobaksbladen. Sv. Tobaksmonopolets fabrik i Stockholm. 1920-talet

Folkbiblioteken: Lägesrapporter från Österrike, Tyskland, Kanada och Storbritannien

**Om barn och lässtimulans
Projekt i Palestina**

Ingrid Atlestams nedslag i biblioteks- och andra världar

Arbetsförfattarna och SF. Kalle Laajala har samtalat med två forskare

Läsvanor i Malaysia

Synpunkter på OPAC, biblioteken i nya skollagen, reserapport från Sydafrika, urvalsdiskussion...

bis nr 4 2011:

4. Notisavdelningen. **Ingrid Atlestam** om urval, e-böcker, behovet av alternativ, Malmö...

6. Perspektiv på läsprojekt för barn. **Karin Eggert** har läst Barnbibliotek och lässtimulans. Delaktighet, förhållningssätt, samarbete av Amira Sofie Sandin (Regionbibliotek Stockholm 2011)

7. Konstruktiv OPAC-kritik - sammanfattning av en serie blogginlägg. **Kalle Laajala**

9. Läslust kräver mer än tillgång på böcker. **Ann-Britt Sternfeldt** om situationen i Malaysia

11. Fortsatt snyltande på folkbiblioteken? **Jonas Aghed** undrar om den nya skollagen trots allt bara blir en förbättring på

pappret för skolbiblioteken.

13. Soweto Stories. **Karin Sohlgren** har varit i Sydafrika

14. Skapandet av en annan värld – ett samtal om arbetarlitteratur och science fiction. **Kalle Laajala**

har samtalat med **Jerry Määttä** och **Magnus Nilsson**

20. Var är toaletten? En diskussion om urval, yttrandefrihet och bibliotekets uppgift från BiS hemsida

22. Hoppet i Palestina finns hos kvinnorna och ungdomen – de har inget att förlora. **Kerstin Ericsson** om stöd till kvinnor och bibliotek på Västbanken.

24. Vad händer med folkbiblioteken? Rapporter från Storbritannien, Österrike, Kanada och Tyskland

av **John Pateman, John Vincent, Nikolaus Hamann, Pilar Martinez,**

Kenneth Williment, Frauke Mahrt-Thomsen

32. Kvinnohistoria i Sverige – ny e-bok från KvinnSam

Utgives av föreningen **Bibliotek i Samhälle**. Tidningen utkommer med fyra nummer per år.
Redaktör och ansvarig utgivare: Lennart Wettmark.

Styrelsen är rådgivande redaktionsgrupp och består av ordinarie ledamöter: Mats Myrstener, Lena Lundgren, Christian Forsell, Tobias Willstedt, Andrea Hofmann, Anna Hallberg, Johanna Dalmalm, Sam Carlshamre och suppleanter: Barbro Bolonassos, Lennart Wettmark, Peter Björkman och Nick Jones

Kassör: Christian Forsell tel. 046-141578, Kobjersvägen 9 A, 227 38 Lund
e-post: christian_forsell@telia.com

Avgifter: lösnummer: 30 kr; Prenumeration ett år 150 kr; Pren. för institutioner: 230 kr (utanför Sverige: 280 kr); Medlemskap (inkl pren.): 190 kr; (studerande och pensionärer 150 kr),
Föreningens postgiro: 33 53 16-6

Hemsida: <http://foreningenbis.com> och på **Facebook:** www.facebook.com/foreningenbis

Hej då!

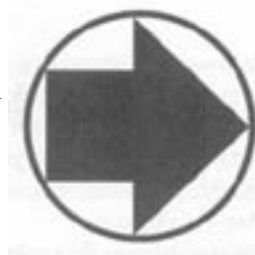
Så är då mitt sista nummer som redaktör klart – så när som på den här redaktionella ingressen. Vad skall man skriva efter 13 år som redaktör – och med BiS parallellt med ett helt arbetsliv? Kanske att jag nog kommer att sakna arbetet med att sammanställa tidskriften sida för sida, liksom att jag öppnat den elektroniska brevlådan med sån förväntan i manusstoppstider?

Arbetet med bis har varit ett verkligt från ax till kaka-arbete: kontakter med artikelförfattare, beräkning av vad som får plats på 32 sidor, förvandla alla färgbilder till gråskala, tacka nej till de flesta förhoppningsfulla illustratörer, få iväg den färdiga tidningen till tryckeriet, få speditio-firman att lämna pallen med den färdiga tidskriften - trots att jag inte är hemma, sitta runt köksbordet och klistra adressetiketter och sen iväg med allt till posten i ett antal blå lådor.

Det är med både saknad och lättnad jag lämnar över till ett kollektiv av unga folkbibliotekarer, som på ett annat sätt än en pensionerad gymnasiebibliotekarie har möjlighet att vitalisera bis redan genom att befinna sig i och kunna läsa av all biblioteksvardagens tendenser. Och dessutom har de redan i bis spalter visat sig kunna skriva!

Det är viktigt att kämpa för folkbiblioteken, att diskutera mål och medel. Och det är viktigt att det även i fortsättningen finns ett forum, där en kritisk diskussion kan föras. BiS behövs både som förening, tidskrift och i de sociala medierna! Stöd den nya redaktionen!

Nyårsdagen 2012
Lennart Wettmark

Kommande nummer av bis:

Nr 1 har manusstopp i mitten av januari. En sektion kommer att handla om Västsahara. Professionens död? är ett tema i vårens utgivning

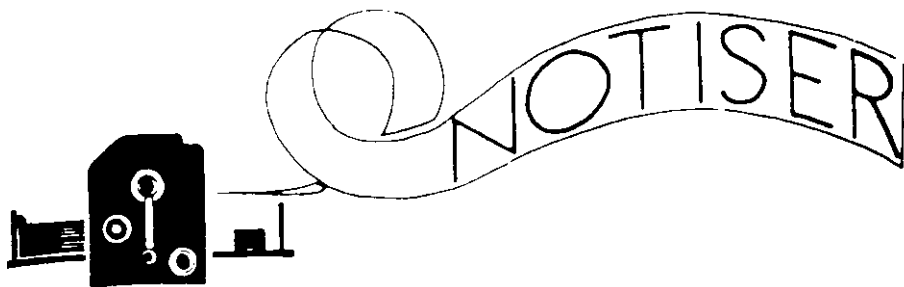
Medverka i bis! Välkommen att skicka material till Johanna Dalmalm jagjohanna@gmail.com
Räkna inte med något arvode...

Artiklar i bis publiceras efterhand som pdf-filer på BiS hemsida och i Globalarkivet enligt Creative Commons Erkännande-Dela Lika - om inget annat avtalats

Vad vill föreningen BiS?

BiS är en socialistisk förening för biblioteksanställda och andra med intresse för biblioteksfrågor. Enligt BiS är det bibliotekets uppgift att bevara och vidareutveckla demokratin genom att

- stödja yttrandefriheten och garantera tillgången till information som grund för opinionsbildning och samhällskritik
- utgöra en offentligt finansierad och demokratiskt styrd institution som utvecklas i dialog med brukare och närsamhälle.
- arbeta uppsökande, läsfrämjande och vägledande i första hand för dem som riskerar att hamna på fel sida om den växande informationsklyftan
- aktivt erbjuda information och litteratur som utgör komplement och alternativ till det kommersiellt gångbara.

Ingrid Atlestam kommenterar händelser och trender

Manifestera mera

Ännu ett biblioteksmanifest har fått UNESCO-status. Har tidigare flera gånger efterlyst en svensk översättning av Internetmanifestet och drog nu en alltför snabb slutsats, när nyheten kom att UNESCO ställt sig bakom IFLAs "Manifesto for Digital Libraries". Men si, det var ett annat, nytt, manifest, som handlar om bibliotekens skyldighet att skapa, organisera och tillgängliggöra digital information. Givetvis ett mycket viktigt manifest, som också bör översättas och bli allmänt känt och knytas an till i biblioteksplaner och andra bibliotekspolitiska sammanhang.

Internetmanifestet, som är mycket mer offensivt, handlar om allas rätt till internet och bibliotekets roll för informations- och yttrandefrihet i det sammanhanget. Man kan se manifesten som två sidor av samma sak, så det är fortfarande lika angeläget att översätta och lansera även IFLAs Internetmanifest. Varför inte som en del av Digidel-kampanjen?

Det progressiva biblioteket

Det progressiva biblioteket. Vänstervågen i biblioteksdebatten 1965 - 75, en för min del omskakande läsning, är en kandidatuppsats av Jesper Strömbäck. Det är lite svårt att inse att det man varit djupt engagerad och involverad i blivit till

historia, en historia som skrivs av någon som förmodligen knappt var född vid tiden då det begav sig. Det känns som att bli skärskådad genom mikroskop och samtidigt något slags helikopterperspektiv, att bli tolkad, genom ett av flera möjliga vetenskapliga raster. Det hela är en genomgång och analys av ett antal utvalda artiklar ur Biblioteksbladet och bis utifrån tre ämnen; mediebestånd,

arbetsplatsfrågor och social och utåtriktad verksamhet. Detta var ju tre områden som engagerade bis djupt alltifrån starten 1969 och där bis stod långt ut till vänster om Biblioteksbladet, vilket Strömbäck också konstaterar. Författarens analys utgår alltså bara från ett urval artiklar, inte från föreningen BiS, Bibliotek i Samhälles, samlade verksamhet, som vid den tiden bestod av massor av oändliga möten, seminarier och lokala aktionsgrupper.

I den livliga diskussionen om massmarknadslitteraturen (som ju då fanns på en mycket mer separat marknad än vad som är fallet nu) så var BBL artiklarna kritiska av kvalitetsskäl, medan man i bis såg denna litteratur som borgerlig och kapitalistisk propaganda. En diskussion väl värd att fortsätta, nu när marknaden har blivit större, aggressivare och mer svåröverskådlig och biblioteken allt "kundvänligare".

Vad gällde arbetsplatsdemokrati så var inom bis idealet någon form av stormötesdemokrati, med alla hierarkier krossade och gärna något slags kollektivt ledarskap. Vissa idéer kan idag synas rätt naiva och verklighetsfrämmande, samtidigt som det känns som det är hög tid att verkligen börja driva frågor om arbetsplatsdemokrati igen och slå hål på alla ridåer av samverkan, medinflytande och gruppande, nu när idealet återigen tycks vara chefer som pekar med hela handen och har individuella lönesystemet som både morot, piska och munkavle.

Det som då kallades uppsökande verksamhet var också något

som engagerade bis djupt. Många medlemmar jobbade med arbetsplatsbibliotek, i fängelser, sjukhus och andra institutioner. Minns en av Uffe Larsons alla geniala teckningar, en mamma som står med sitt barn vid en stängd biblioteksdörr och konstaterar att "Biblioteket har gått till folket". Mycket av den verksamhet som byggdes upp under 70-talet är nedlagd nu, för det mesta av ekonomiska skäl, det vill säga bortprioriterade till förmån för något annat som ansågs viktigare. Även här är det dags igen för biblioteken att jobba mer utåtriktat inte bara på webben, FB, Twitter etc. utan i verkliga livet, släpa iväg med böcker med mera, förankra verksamheten med starka band i lokalsamhället.

Alltså alla frågor som bis drev på 70-talet är fortfarande lika aktuella, läs gärna de gamla artiklarna och konstatera att ordval och politisk vokabulär förändrats, men kampen går vidare!

Detta är alltså ingen recension eller redogörelse vad gäller uppsatsen, det hoppas jag någon som förmår se det hela mer utifrån står för, utan bara ett konstaterande att de flesta frågor vad gäller biblioteksideologi är eviga. Så säger också Strömbäck till sist att vad bis försökte göra var att återuppväcka gamla folkbildningsideal, att återknyta till Valfrid Palmgren. Ja, det var väl det vi gjorde och fortsatt med sedan dess, hur omodernt det än har ansetts till och från.

Nya söktjänster?

Mycket av den uppsökande verksamheten som byggdes upp, framförallt under 70-talet, har lagts ner. Anledningen har varit besparingar inom biblioteksverksamheten men också på grund av att motparten inte längre ställer upp. Det gäller arbetsplatser, fängelser, sjukhus, olika former av vårdinstitutioner, hemtjänsten etc. och även samarbete med skolor och förskolor. Det handlar inte alltid om pengar utan om brist på tid och engagemang. Visst tid är pengar, men även en fråga om prioritering. Med alltmer slimmade organisationer både på bibliotek och i de andra verksamheterna så finns det helt enkelt inte utrymme för det som inte anses nödvändigt.

Det gäller alltså att driva frågan att tillgång till kunskap, kultur och information är nödvändigt och en rättighet, inte någon slag lyxig guldkant på tillvaron. Det finns så många vackra skrivelser i olika policy och program på politisk nivå om tillgång till kultur etc., men verkligheten!?

Uppsökande verksamhet kan aldrig ersätta ett bibliotek, utan är en annan parallell form av rätt så begränsad biblioteksverksamhet för dem som av olika skäl inte tar sig till biblioteket eller som behöver extra resurser vad gäller både personal och media för att kunna använda biblioteket.

Så ska det bli en renässans för uppsökeriet så uppsök makthavarna först!

Viktigare att vara behövd än älskad?

Tillbaka till strategin "The Darling Library in the world" är ett nytt dokument från ledningen, Elisabeth Tank, för Malmö stadsbibliotek, där den omdiskuterade "Darling-strategin",

bis #4 2011

som man hittar tillsammans med andra måldokument på Stadsbiblioteket webbplats, utvärderas och uppgraderas. Detta nya (daterat aug 2011, går att hitta via BIBLIST) är ett mycket läsvärt dokument om vad som blivit bra, vad som inte blivit alls och hur det ska bli. Fler bibliotek skulle nog behöva tänka om, analysera och tänka nytt och framförallt formulera sig offentligt, så som man gör i Malmö. Därmed inte sagt att man då kommer till samma resultat som i Malmö.

Av det faktum att 5% av Malmös befolkning står för 50% av lånen och att bara var tredje besökare lånar något drar man slutsatsen att "därför ska resurserna omprioriteras, så att delar av de resurser som tidigare med rätta knutits till utlåningsaktiviteter, frigör för andra ändamål."

Skulle man inte istället kunnat dra slutsatsen av det är läge att undersöka djupare vem som lånar vad och varför? Det skulle ju kunna tänkas att en alltför stor del av mediepengarna används till sådant som är låtlånat och gynnar dessa "superanvändare" dvs. topplustböcker, musik, film och tv-spel. Hade det inte varit intressant att kolla de andra 50%? Det kanske är utlån av lexikon, studielitteratur på olika nivåer, språkkurser och böcker på andra språk än svenska och där kanske snarare behövs mer, än mindre resurser? Man kan ju vara en oerhört biblioteksberoende användare utan att låna mer än kanske några böcker om året för det var precis de man behövde. Målet ska givetvis vara att så många som möjligt hittar vad de har behov av, inte att en minoritet får allt de begär. Diskussionen om hur e-böckerna, med eller utan Zlatan, nu gräver stora hål i bibliotekens budget visar hur hög utlåning av vissa mediakategorier kan hamna i konflikt med bibliotekets målsättning. Lånestatistik måste analyseras mycket djupare än vad som oftast görs och ställas i relation till målsättning och inköpsprinciper och inte bara i relation till sig själv. Kanske har man gjort det i Malmö utan att det framgår?

Man har i alla fall, bland annat, kommit till insikt om att man bör utveckla den mångspråkiga verksamheten och att man ska "lägga till ett prioriterat övergripande mål i bibliotekets strategi som säger att Stadsbiblioteket ska ha en aktiv roll i strävandena att stärka ett öppet, demokratiskt och sammanhållet Malmö"

Gott så, men ännu bättre hade det kunnat bli om listan över inspirationskällor även innehållit t ex "**Public Libraries and Social Justice**" (2010) av John Pateman och Johan Vincent. Det kunde då lett till en djupare insikt om att folkbiblioteket inte bara har ett kulturellt utan även ett socialt uppdrag i en alltmer segregerad verklighet. Det som bis sedan många år kallar **Det rättvisa biblioteket** eller som vi formulerade det på ett av föreningens seminarier vid Bok och Bibliotek för några år sedan "**The Daring Library**", för vad man insett i Malmö, är att det räcker inte att vara älskad av 5 %.

Borde inte målet vara att vara behövd av 99%?

Lost in translation

Det blir rätt så katastrofalt när kommunerna bara tar Google translate rakt av utan förbehåll, så gör exempelvis Göteborgs kommun. Kan ju vara kul att testa och fnissa åt resultatet, när

man vet vad det "egentligen" står, men för den som inte kan svenska kan det leda till förödande missförstånd och flera instanser som testat översättningstjänster mer ingående avråder från att kommunerna ska använda sig av dem.

En föredömlig webbplats, med information för nyanlända, där allt verkligen översätts manuellt, är den som Länsstyrelsen i Västra Götaland håller på att bygga upp och som nu ska bli ett nationellt uppdrag där alla länsstyrelser står bakom:

<http://www.sweden.se>

Självklart är det inte rimligt att alla kommuner ska göra så på alla språk, men man kan väl begära att den mest väsentliga informationen finns på de mest frekventa språken och att det finns en stor varningsskylt för tillförlitligheten vad gäller maskinöversättning.

Reflektera mera

Regionbibliotek Halland har gjort det igen, en gedigen mycket läsvärd projektrapport: *Konsten att synliggöra bibliotek - ett halländskt projekt 2009 - 2010*. Genom en reflekterande och omfattande litteraturgenomgång benas många begrepp ut och trådar nystas upp och inspirerar till vidare läsning.

Själva projektets resultat sammanfattas med följande insikter:

"I Synliggörandeprojektet har vi rört oss från

- att vara ett marknadsföringsprojekt till ett projekt om bibliotek, användning och strategisk kommunikation
- att handla om marknadsföring till verksamhetsveckling
- att nå ut med ett budskap till att lyssna in omvärlden
- att söka hjälp från reklambyrå till en tilltro till egna lösningar
- ett tidsbegränsat projekt till en långsiktig kompetens- och verksamhetsutveckling

Nyckelord i projektet är delaktighet, kommunikation och samverkan. Bibliotekspersonalen är den i särklass viktigaste framgångsfaktorn för god verksamhet och kommunikation. Att personalen känner sig delaktig och engagerad är av avgörande betydelse för hur biblioteket uppfattas av omvärlden."

Ladda ner eller beställ rapporten läs den i hela personalgruppen och gå vidare, reflektera och undersök, gräv där du står men gör det som en arkeolog inte en ackordsanställd bulldozer.

Men det största problemet, enligt min erfarenhet, är att tiden sällan finns att verkligen gå till botten och internt för sig själv synliggöra den egna verksamheten, vad gör vi, varför, för vem, hur och vad skulle vi kunna göra annorlunda och varför?

Som det är nu är bibliotekspersonalens arbetstid i princip nästan helt uppbunden av schemalagd tjänstgöring i "yttre tjänst" och på den tid som finns kvar att disponera ska "allt annat" göras, varför man ofta säger sig inte ha utrymme för fortbildning, möten eller annat som kan ge chans att gå vidare, att reflektera över det egna arbetet och hur det förhåller sig till bibliotekets uppdrag och mål.

Risken är att man inte lyfter blicken utan bara i rasande fart kör vidare mot avgrunden, marknadsanpassningen, med ökande utlånings- och besöksiffror som den ledstjärna som blinkar genom skygglapparna.

Bromsa in, höj blicken, sikta mot hela stjärnhimlen i stället!

Att skapa bibliotek för ett hållbart samhälle

I Aftonbladet 27 november beskriver Dan Josefsson, under rubriken "Så ska de skapa ett Sverige för de rika", hur Svenskt Näringsliv satsar 12 miljarder för att förändra samhällsklimatet.

Vad gör det neutrala biblioteket för att motverka detta propagandamaskineri? Köper och exponerar dess produkter? Eller går in för att väga upp obalansen i opinionsbildningsresurser genom att biblioteket tillgängliggöra så mycket som möjligt av vad som finns av andra åsikter, forskningsrapporter, tidskrifter etc. och exponerar det som inte har råd att köpa sitt mediautrymme, annonspelare eller forskare! Med tanke på att den mesta press är borgerlig så bör väl biblioteken för objektivitetens skull hålla sig med varenda vänstertidning/tidskrift som finns?

Det handlar om att motverka kapitalismens negativa verkningar när dess köpta profeter stenhård marknadsför en ideologi som forskningen nu visat gång på gång att den inte leder till det välfärdssamhälle som det påstås och som 99% vill ha.

Denna diskussion hade vi på 70-talet i bis och nu är det dags igen. Det neutrala biblioteket är inte det som är följsamt mot marknaden, utbudet och efterfrågan utan det som visar på mångfalden, alternativen och ger plats till det och dem som inte har pengar att köpa utrymme för, eller?

De flesta kommuner har i sina policydokument att de ska arbeta för ett hållbart samhälle, alltså ska även biblioteket göra det och att ett samhälle med växande klyftor är ohållbart.

Inte till varje pris

I senaste numret 5/11 av Framsidan, se *framsidan.net* har Bengt Källgren skrivit en "ledare" om e-bokskostnad kontra pappersbokskostnad.

Visst har Bengt Källgren helt rätt. Klart att det i princip är både billigare och enklare med e-böcker. Men just nu är problemen:

Att biblioteken inte har koll på vare sig kostnad eller urval, vilket gör att ett urval som till största delen inte skulle prioriteras enligt de medieurvalsprinciper som biblioteket förhoppningsvis har och följer, åter upp en alltför stor del av den begränsade pengapåsen, vilket kan leda till en snedvridning av bibliotekets utbud.

Förmodligen kommer det att dröja mycket länge innan den besparing som e-boken skulle kunna innebära går att räkna hem, eftersom även pappersboken måste köpas. De två formaten kommer antagligen att existera parallellt under många år, även den dag då det mesta finns som e-bok.

Så det bästa nu vore att säga upp det dåliga avtal som folkbiblioteken har och jobba för erbjudanden och avtal som ger biblioteken makten över urval och kostnad. Låt det få ta tid, ingen panik, tillgång till e-böcker är ingen mänsklig rättighet, men väl en himla bra grej.

Konstruktiv OPAC-kritik – sammanfattning av en serie blogginlägg

Kalle Laajala

Serien Konstruktiv OPAC-kritik i tio portioner som jag skrev på bis-bloggen hösten 2011 var ett försök att sätta fingret på problem hos onlinekataloger, inklusive enkla lösningsförslag. Kort sagt önskar jag en bättre tillgänglighet och att man ska krama mer ur OPAC:arna så att de blir mer användbara. Mycket kan göras. Även om leverantörerna ofta står för den konkreta utvecklingen, ligger ett ansvar på biblioteksfolket, som har koll på behoven. Tänk utanför boxen, testa, kräv.

Det handlar om rättigheter – biblioteksanvändarnas. Det tycks till exempel finnas en diskrepans i den språkliga omsorgen om man jämför onlinekatalogerna med bibliotekens verksamhet i övrigt. Att som icke svenskkunnig klicka sig vidare till OPAC:en måste ibland vara som att bli lämnad ensam på en flygplats i främmande land – du vet i princip hur saker ska funka men språkbarriären gör det svårt. Den tekniska tillgängligheten lämnar också en del att önska. Biblioteken är framstående deltagare i Digidel 2013-arbetet, som syftar till att öka den digitala delaktigheten i samhället. Systemleverantörerna borde också haka på.

Det handlar om relevans. Bättre kataloger ger biblioteken bättre förutsättningar att på allvar vara del av en litterär offentlighet även på webben. Det skulle bli mer relevant att använda och länka till bibliotekskataloger för den som diskuterar litteratur. Katalogerna skulle i högre grad kunna koppla samman en långsam offentlighet (böckerna) med en snabb offentlighet (internet bl.a.). Rasmus Fleischer berör detta i aktuella Boken och biblioteket (2011). Min oprövade hypotes är att bloggare och andra ofta föredrar att länka till nätboklådor framför bibliotek. Det behöver inte alltid vara fel, men jag skulle kunna räkna upp fler anledningar till varför bibliotekskataloger i det långa loppet borde vara att föredra. Det gör jag inte nu, däremot följer här blogginläggen i koncentrat. Jag:

- tycker att man på söksidorna ska slopa menyerna med ”alla språk som existerar”; bara katalogisatörer har nytta av dem. Visa endast språken som de facto återfinns i beståndet.
- efterlyser bibliotekssystem med stöd för svenska minoritetsspråk, och/eller möjlighet till samarbete kring språkfiler med basala bibliotekstermer, fungerande i olika bibliotekssystem.
- undrar vilken leverantör som kan visa upp den OPAC som klarar html- och css-validatorerna bäst, samt uppmanar bibliotekspersonal att kolla hur den egna OPAC:en klarar sig.
- pekar på hur krångliga URL:er – webbadresser – OPAC:arna ofta genererar, vilket försvårar länkning och därmed användning av bibliotekskatalogerna i andra sammanhang.
- menar att det i förra punkten nämnda, samt visning i mobiler, inte direkt underlättas av att vissa kataloger är byggda med så kallade ramar och/eller tabeller.
- önskar att träfflistan för en författare gjordes till något mer än bara en verklista. Massor med information finns redan (dolt) i katalogen och kompletterande data kan hämtas utifrån.
- vill se mer aktiv statistik, i realtid i OPAC:en. Vänd perspektiven, visa även låga siffror (t.ex. ”sällan utlånade böcker”) för att ge personal och användare något att agera på.
- längtar efter facetterad (eller ”filtrerad”) sökning i fler kataloger, vilket tillåter en att kasta in allmänna sökfrågor som i nästa steg kan avgränsas enligt olika villkor.
- anser att kunskaperna om så kallade API:er måste ökas och möjligheterna förbättras. Så kan systemen kommunicera, och biblioteken bättre anpassa sina webbtjänster.
- dissas slutligen ”OPAC” som term och menar att det är otympligt som ofta måste förklaras.

Du hittar samtliga inlägg, med länkar och allt, via <http://foreningenbis.com/2011/08/31/konstruktiv-opac-kritik-i-tio-portioner/> .

Perspektiv på läsprojekt för barn

Karin Eggert har läst *Barnbibliotek och lässtimulans. Delaktighet, förhållningssätt, samarbete* av **Amira Sofie Sandin** (regionbibliotek Stockholm 2011)

Arbetet som barnbibliotekarie på ett folkbibliotek i Sverige kan se väldigt olika ut. Verksamhetsutvecklingen är i regel styrd av enskilda bibliotekariers intentioner och intressen. Bakgrunden till att yrket är så fritt är förstås uppdragsgivarens bristande riktlinjer. Hur väl barnbibliotekarie arbetet faller ut på mindre bibliotek är oftast beroende på slumpmässiga omständigheter eller godtycke, som var barnavdelningen råkat få plats, ifall det är fyra eller tio skolor man skall serva som enskild bibliotekarie och sist men inte minst övrig bibliotekspersonals inställning till barn. Jag har länge saknat en konkretisering av barnbibliotekariernas yrkesroll. Om vi blir bättre på att berätta vad vi gör och varför så tror jag att vi kommer att ha lättare att hävda oss när det gäller fördelning av resurser.

Amira Sofie Sandins rapport *Barnbibliotek och lässtimulans. Delaktighet, förhållningssätt, samarbete* bjuder in till en diskussion om barnbibliotekarierollen. Hon lyfter fram brister i lässtimulerande projekt men bjuder också på goda exempel på hur man kan förbättra och teoretisera barnbibliotekariearbetet

I rapporten finns många intressanta fastslagande som jag längtat efter att se i tryck och som jag hoppas kommer att bidra till en vassare profession. Sandin redogör för hur rapporter till Kulturrådet för lässtimulerande och fastslår att det är stor diskrepans mellan både kvalitet och intentioner. Det står också klart att det finns en del begreppsförvirring eller kanske brist på definiering av vad som menas med barns delaktighet. Sandins undersökning visar också att utförarna av de lässtimulerande projekten i regel är ganska nöjda och okritiska till sina projekt. Är ett okritiskt förhållningssätt förenligt med problemlösningsorientering och ett professionellt förhållningssätt över huvud taget? Rapporten visar också att många haft svårt för att redogöra för hur väl deras läsprojekt nått ut, trots att de är nöjda.

Barnbiblioteksarbetet har som sagt ett arbete med bristande ramar, men med ett närmast oändligt antal fält. Detta är säkert något som har bidragit till barnbibliotekariers utbredda ideella arbete. Om man arbetar mycket ideellt så kan det vara svårt att skilja på privat och profession. Att ifrågasätta sitt arbete kan då vara som att ifrågasätta sig själv. Där tror jag vi har svaret på den bristen till kritisk hållning.

Sandin lyfter också fram lyckade projekt och bjuder in till diskussion om barnbibliotekens uppgift och synliggör olika roller. Man får tacka för bollen och hoppas att den skjuts vidare genom Folkbibliotekssverige.

Sandin ifrågasätter att boken skall ha en särställning i lässtimulerande projekt, det är bra. Men samtidigt som Sandin menar att boken inte har någon särställning så lyfter hon fram den särställning som hon anser att digitala medier borde ha i lässtimulerande projekt. Jag håller med om att de digitala medierna skulle ha en större roll i lässtimulerande projekt än det har i dag. En mindre styvmoderlig behandling av digitala medier kan säkert påverka barns och då särskilt lässvagas syn på barnbibliotekarien och dennes trovärdighet i fråga om att förmedla lästips. Men jag håller inte med om att boken inte skall ha någon särställning och jag tror inte att den enskilde barnbibliotekarien alltid måste lägga så mycket krut på digitalt förmedlade lästips. En bra förmedling av läsupplevelser människa till människa tror jag ändå fungerar bättre än ett digitalt förmedlat lästips. Öga mot öga har man en större möjlighet att vara lyhörd för mottagaren. Att lägga krut på att utveckla bokpratet och lässamtalet är också att synliggöra det

enskilda barnet i biblioteket på ett sätt som tekniska lösningar inte ger möjlighet till. Däremot är tekniken och de digitala medierna ett gott tillskott i läsförmedlingen. I Norge har exempelvis *Foreningen !les* gjort en app i vilken de dagligen ger nya boktips för barn, unga och vuxna. Det digitala ger också stora möjligheter för barn att utveckla sina egna boktips. I Sverige har vi flera riktigt bra biblioteksbloggar som vänder sig mot barn och ungdomar.

Sandin problematiserar

också vad som menas med barns delaktighet i läsprojekt. Det framgår att man redogör för barns delaktighet på ett lite slarvigt sätt och att de sällan har något särskilt stort inflytande i läsprojekten. Att ge barn makt och inflytande i läsprojekt tror jag

kan vara enormt utvecklande för både de enskilda medverkande barnen, de vuxnas syn på barnen, barnbiblioteken och hela samhällsutvecklingen. Så är det i de bästa av världar och detta är absolut något eftersträväsvärt.

Men jag menar att man också måste driva läsprojekt med andra intentioner än att utgå från barns informerade delaktighet. Ibland kanske man startar ett läsprojekt för att det finns ett dåligt intresse för läsning och då kanske det inte är möjligt att från början få barnen engagerade. Att driva projekt med barn är också att vara lyhörd för och synliggöra dem som från början av olika anledningar inte är så drivande eller välformulerade.

Karin Eggert är bibliotekarie på Gamlestadens bibliotek i Göteborg

Läslust kräver mer än tillgång på böcker

Ann-Britt Sternfeldt, Text och bilder

I Malaysia finns ett hyfsat utbud av bibliotek och en hel del bokhandlare. Priserna på böcker kanske inte tilltalar den lågavlönade, men här finns en välbeställd medelklass som inte behöver avstå från ett önskat köp. Men trots tillgången på böcker så är läsning inget som lockar de malaysiska invånarna. Undersökningar visar att den främsta orsaken är brist på förebilder.

Malaysia är ett mångkulturellt land. Här finns en majoritet som är malajer, en stor kinesisk minoritetsgrupp och en något mindre indisk, plus olika ursprungsfolk. Enligt en undersökning 2005 av Malaysias läskunnighet konstaterades att inga förbättringar skett sedan tidigare undersökning 1996. Malaysias invånare läser i snitt två böcker per år. Tyvärr har det varit svårt att hitta motsvarande svensk statistik, den jag hittat baseras på hur ofta vi läser, inte på antal böcker. Däremot finns statistik på bibliotekslån som ligger på 11 till 17 lån per invånare, och om vi då även tänker på alla böcker vi svenskar köper, skiljer sig våra siffror markant jämfört med Malaysia.

När Malaysia uppnådde självständighet från britterna 1957 låg läskunnigheten i landet på 52 % och 1994 var den uppe i 80 %. Mot denna bakgrund, och att befolkningen 1982 i snitt läste en till två sidor per år, så kan siffrorna med två böcker ses som ett stort framsteg. Men man får akta sig för att se utvecklingen i ett rosenrött skimmer, för framstegen kan inte förväntas fortsätta utan har istället stagnerat, menar professor Ambigapathy Pandian vid Sains Universitet i Penang, specialist på utbildning och läskunnighet. Ambigapathy Pandian ser det bristande läsintresset hos invånarna, speciellt hos studenter, som ett oroande problem. Och han använder termen ”ovilliga” läsare om personer som *kan* läsa men som inte gör det, då han vill uppmärksamma skillnaden på förmågan att läsa i sig och på att kultivera läsandet till ett meningsfullt sätt att inta kunskap och något man gör för nöjes skull.

- För att läsning ska bli meningsfullt behöver unga människor utveckla sitt läsbeteende till ett livslångt lärande. Och de behöver läsande förebilder. Så det som är bekymmersamt när vuxna som kan läsa väljer att inte göra det, är att de skapar en generation av ”icke-läsare” samtidigt som de vidmakthåller en allmän ovillighet att läsa. Om vi ignorerar den allmänna oviljan att läsa upprätthåller vi ett läsproblem för ännu en generation, det blir till en ond cirkel.

Studenterna

Studenter i Malaysia associerar för det mesta läsning med akademiska uppgifter. En undersökning utförd av Ambigapathy

Christopher Teh Boon Sung

Pandian år 2000 visade att kring 80 % av universitetsstudenter läste för att de var tvungna. Det var alltså endast 20 % som var ”villiga” läsare. Att det knappt är några universitetsstudenter som tycker om att läsa böcker, varken på sitt modersmål eller på engelska, är något som universitetslärare Christopher Teh Boon Sung vid Putra Universitet, Kuala Lumpur, också kan intyga. Och ett bekymmer han delar med Ambigapathy Pandian.

- Läsning är en så viktig förmåga, säger han. Det ökar inte bara vår kunskap utan bygger också upp vår karaktär, vårt tänkande och vidgar vårt medvetande om omvärlden. Vad många inte vet är att läsning är något som måste läras, och att det kräver ett visst arbete. Men det bygger upp våra hjärnmuskler och lönar sig med tiden. Fast just för att läsning fordrar mer arbete och är långsammare kan det ofta inte konkurrera med TV, internet och andra snabba medier som kräver mindre mental ansträngning.

Biblioteken

Vad jag själv i sammanhanget undrar över är hur det är med biblioteken i Malaysia? Kan det vara så att eventuella brister på bibliotekssidan understödjer problemet med dåligt utvecklade läsvanor? Det tror inte Christopher Teh Boon Sung.

- Läsproblemet i Malaysia har inget med avsaknad av bibliotek att göra. Det finns gott om bibliotek, även så kallade mobila bibliotek. Dessutom är biblioteksmedlemskap billigt. Problemet handlar inte heller om kostnad vid köp av böcker. Visserligen är de kanske lite smådyra, men när folk har råd att köpa iPads, mobiltelefoner och stora LCD TV och ändå inte köper böcker, då måste vi förstå att det fundamentala problemet är en avsaknad av läskultur.

Var är läsarna?

Nu håller inte alla med att Malaysia har ett läsproblem. Ministern för information, kommunikation och kultur, Datuk Seri Rais Yatim, uttalade istället vid lanseringen av den senaste läskampanjen 2010 att "läsning har blivit en alltmer omfattande vana för malaysier som nu läser i genomsnitt åtta till tolv böcker per år." Siffror man baserar på antalet bibliotekslån. Och det låter ju onekligen intressant. En enorm ökning på bara några år. Men om det skulle vara så, var kan vi då se alla dessa läsande människor undrar Christopher Teh Boon Sung? Och jag själv undrar det samma. Jag har tillbringat en del tid i Malaysia och jag kan inte påminna mig att jag någon gång har sett en malaysier sitta och läsa en bok. Varken på tåg, buss eller på något kafé. På sin höjd att jag sett människor sitta och läsa en dagstidning. För att få veta mer om undersökningen har jag försökt att få kontakt med ministeriet men utan framgång. Så istället har jag gått ut och helt enkelt frågat folk.

Om mitt urval varit statistiskt relevant är svårt att säga, utan det får vara vad det är. Några på måfå utvalda invånare i den malaysiska staten Sarawaks huvudstad Kuching. Och utifrån mina samtal förstår jag vad Ambigapathy Pandian och

läser en bok handlar det främst om någon kokbok med relevans för hans jobb.

Om nu gemene man inte läser något nämnvärt, så undrar jag hur det är med lite mer intellektuella? Och här läser man så klart mer, såväl böcker som andra medier. Bland annat pratar jag med två kvinnliga journalister, Lim och Ya Yun, som lägger ner en del tid på att läsa, vilket väl inte är direkt förvånande med tanke på deras yrke. Och även om de tycker att böcker är dyra, så lägger de ändå ner en del pengar på inköp. Fast Lim säger att det är absurt av regeringen att uppmuntra folk att läsa och sen inte subventionera böcker så folk har råd att köpa. Och inte heller ger de mycket för biblioteken. Ya Yun säger att Malaysias regering föredrar att lägga pengar på stora flådiga skrytbyggen. När hon jobbade i Singapore gick hon till biblioteket flera dagar i veckan. Här går hon aldrig. Och faktum är att ingen av de jag tillfrågat besöker något bibliotek. Även de som läser en del. De tycker helt enkelt inte att kvalitén på böckerna håller. En manager i 30-årsåldern har en annan syn, han menar att nu när internet finns så har biblioteken i princip blivit överflödiga.

Barnen

Ingen uppmuntrande bild kan man tycka, men jag ser ändå ett visst hopp. Och som alltid. Barnen, den nya generationen. Den som professor Ambigapathy Pandian oroar sig över ska bli ännu en läsovillig generation. När jag pratat med folk har det inte varit någon som haft föräldrar som läst för dem när de var små. Just det. Ingen! Utom en av journalisterna som haft en mormor som viljestarkt lärde sig att läsa och sedan läste för sitt barnbarn. Men även om de flesta inte har haft några

positiva förebilder så har alla haft en klar uppfattning om att de ska läsa för sina egna barn den dag de själva blir föräldrar. De som redan var föräldrar, och förhållandevis unga, hade till viss del börjat läsa för barnen, även om de inte alltid själva var så goda förebilder. Men någonstans måste ju cirkeln brytas.

Jag har haft den stora turen att vara i Kuching när världens största flytande bokbåt "Logos Hope" låg för ankar i staden. En båt med över 5 000 titlar. Båten kommer ifrån Tyskland, har 400 volontärer från 45 olika nationer som jobbar ombord, och de reser världen runt för att som de säger ge "kunskap, hjälp och hopp". Visserligen har projektet en kristen mission, men då böcker är navet i verksamheten så lockar båten till sig människor från alla trosuppfattningar. Och döm om min förvåning när jag besökte båten sista dagen den låg i hamn. Det var en jättelång kö, jag stod nog 45 minuter innan jag kom in. Och väl inne i båten var det en härlig stämning. En sådan lust på böcker. Jag stötte bland andra på en mamma som hade ett elände med att förklara för sina två tvillingpojkar att hon inte kunde köpa alla böcker som de ville ha. Så vem vet, kanske är en ny generation på gång i Malaysia som kommer att till sig nöjet med läsning på ett annat sätt än man gör idag.

Christopher Teh Boon Sung oro grundar sig på. Det är inte många som läser. Däremot verkar människor vara väl medvetna om att man "bör" läsa, att bokläsning är något som berikar på olika vis. Flera verkade till och med skämmas lite för att de inte läser. Som restaurangägare Barry Chong, som mest kollar nyheter på webben, eller läser någon tidning då och då. Däremot är han fullt medveten om styrkan i att läsa, och han skulle gärna vilja läsa mer. Om han hade tid. De få gånger han

Precis när jag var på väg hem idag för att skicka den här artikeln fick jag syn på en man i en affär som i brist på kunder stod vid disken och läste i en bok. Han var så inne i boken att han inte märkte att jag stod och tittade på honom. Det gjorde mig så glad.

*Ann-Britt Sternfeldt är
frilansjournalist och
vistas fn i Kuching,
Malaysia*

Fortsatt snyltande på folkbiblioteken?

Jonas Aghed undrar om den nya skolbibliotekslagen trots allt bara blir en förbättring på papperet

Säkert var det många av oss, som gillar tanken på att den växande delen av Sveriges befolkning ska få bilda sig så mycket som möjligt om världen på vägen upp genom skolsystemet, som glädde sig när Skolinspektionen kom med sin tolkning av skollagens formulering om skolbiblioteken. Men det var nog en del av oss också som drog en missbelåten suck. Undertecknad tillhör de senare.

Man ska inte vara otacksam, förvisso innebär myndighetens tolkning av skollagen en skärpning av kraven på vad en skola ska kunna ge sina elever och det är väl meningen att man ska ha tålamod och vänta in effekterna av

samverkan mellan lag och myndighet. Å andra sidan kan det vara vettigt att upprätthålla pressen på de som har makt i den här frågan, och visa att man inte nöjer sig med förbättringar på papperet. Det ska hända någonting också.

Frågan är alltså hur stor förbättring Skolinspektionens lagtolkning egentligen innebär. Det blir inte bättre om den myndighet som ska stå för tillämpningen av en menlös lag gör en menlös tolkning av den. Om Skolinspektionen verkligen hade tyckt att det var viktigt att alla svenska skolelever skulle få ”tillgång” till ett eget bibliotek, hade den väl satt punkt efter ”i den egna skolenhetens lokaler”? Varför släppa till en lucka för

eventuella fuskare? Fortsättningen ”eller på rimligt avstånd från skolan som gör det möjligt att kontinuerligt använda biblioteket” är alldeles för tillåtande. Den åter friskolerörelsen med sked.

Det finns inget i Skolinspektionens lagtolkning som hindrar de entreprenörer i skolbranschen som har god möjlighet att göra det och inte skäms för det, från att fortsätta snylta på folkbiblioteken. Snarare tvärtom. Skolinspektionen verkar ha gjort till sin tanke vad friskolerörelsens Widar Andersson sa i ett inlägg på Newsmill 2010: ”Varför tvinga en skola att bygga ett dyrt bibliotek när det kanske vore mycket smartare att sluta ett avtal med en närliggande

biblioteksägare?” (www.newsmill.se/node/26651). Förutsatt att friskoleföretagen kan visa upp snygga överenskommelser med “närliggande” folkbibliotek – och vilka folkbibliotek skulle våga säga nej? – har de nu Skolinspektionen i ryggen: de kan hyckla ett erkännande av bibliotekens betydelse, låta sina elever göra erforderligt antal biblioteksutflykter med lagom intervall – var nu Skolinspektionen sätter normen och hur den sedan ska kontrollera att den följs – och samtidigt behålla sina vinstmarginaler.

Inte heller hindrar Skolinspektionens lagtolkning de (mestadels kommunala) skolor som faktiskt håller sig med egna bibliotek från att göra sig av med dem, om de får ekonomiska problem. Det är ingen långsökt tanke, sådant händer i verkligheten. När jag var DIK:s skyddsombud för Stockholms gymnasiebibliotekarier var jag själv med om en sådan variant. Skärholmens gymnasium skulle delas upp i fyra enheter 2004 och tre av de fyra ledarna för de blivande nya enheterna ville då, med hänvisning till låga intagningsciffror och försämrade ekonomi, avveckla skolans bibliotek och menade att det behov deras skolor i fortsättningen skulle ha av ett bibliotek kunde täckas genom ett samarbete med folkbiblioteket ett par hundra meter bort. Hårda förhandlingar mellan de berörda facken och skolledarna resulterade i en kompromiss: ett flyttat och krympt bibliotek med en bibliotekarie bara på halvtid.

Ett argument för att behålla det egna biblioteket som hade viss kraft i förhandlingarna med skolledarna och som Skolinspektionen borde utgått från när den tolkade den nya skollagen, är

att det är milsvid skillnad för skolelever på att närsomhelst, då och då under dagen, även under korta raster, kunna droppa in på biblioteket i det egna huset, för en stunds studier eller avkopplande läsning, under överinseende av en bibliotekarie som är van vid skolelever, och på att behöva ta på sig ytterkläder och traska iväg till ett bibliotek där man är en gäst och mer eller mindre är bjuden med armbågen. Det finns bibliotek som är kombinerade skol- och folkbibliotek runtom i Sverige, men då är de från början byggda som sådana, eller anpassade till det med medel och personal som täcker båda syftena.

Risken är, med andra ord, att den lägstanivå som Skolinspektionen sätter i sin tillämpning och i kontrollen av den, allt eftersom tiden går och konkurrensen om skolpengarna ökar, för fler och fler skolor blir normalnivån. Och i så fall har svenska skolelevers “tillgång” till skolbibliotek sjunkit, tvärt emot den av Skolinspektionen föregivna intentionen att höja den.

Det hjälper föga om alla de (fri)skolor som fram tills nu har valt bort läroböcker och kunskapsinhämtning via böcker överhuvudtaget och istället har låtit eleverna arbeta “webbaserat”, och som inte hittar något bibliotek “i närheten” att snylta på, blir tvungna att åstadkomma något som kan passera som bibliotek. Till deras räddning verkar för övrigt Bibliotekstjänst påpassligt ha föresatt sig att komma – till en viss kostnad, förstås. Än så länge har man tre “startpaket” färdiga för grundskolan. Det är intressant att läsa om det (corp.btj.se/?id=8192). 30.000 kronor kostar 182 titlar för årskurserna 6 till 9, 40.000 kronor 245 titlar för förskola till årskurs 5 och

50.000 kronor för 337 titlar för förskola till årskurs 9. Hur har BTJ bestämt antalet titlar? Ska 337 titlar räcka för en skola med elever från förskola till årskurs nio oavsett om skolan har 500 elever eller 1000? Hur bestäms titlarna – tas ingen hänsyn till olika skolors olika behov?

Det är tråkigt att spela rollen av olyckskorp. Jag skulle gärna se att skollagen och Skolinspektionens tillämpning av den ledde till något bättre, kanske rentav till något bra. I Biblioteksbladet 9/2011 redovisas några positiva tendenser som visat sig sedan Skolinspektionen presenterade sin lagtolkning, men också en del farhågor och kritik. Nationella skolbiblioteksgruppen beklagar det vaga talet om “tillgång” och tillsammans med DIK saknar man bemanningsaspekten. DIK tycker också att det är fel att skollagen låter biblioteken sortera under rubriken “Lokaler och kringresurser”. (I sin definition av skolbibliotek betonar DIK å andra sidan bara, tråkigt nog, att skolbiblioteket ska stärka “elevernas digitala och språkliga kompetens”. Börjar begreppet “bildning” bli obsolet?) Tyvärr är erfarenheten på senare år att det är fåfängt att tro att lagar och myndigheter ska kunna motverka de negativa effekterna av privatiseringen av offentlig verksamhet. Vi får se hur det går. Det skulle vara roligt att bli överraskad!

Jonas Aghed är bibliotekarie på Brännkyrka gymnasium, Hägersten

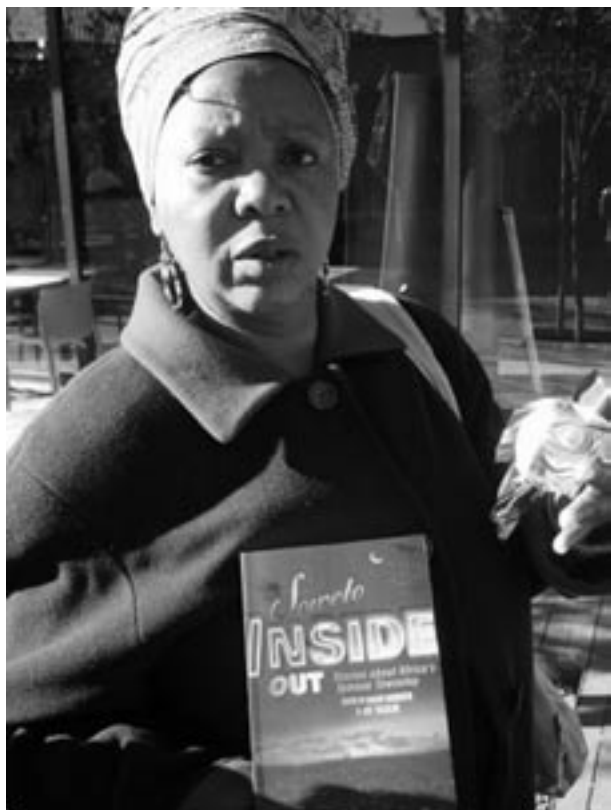
JAG VILL GENOM
DETTA VYKORT KRÄVA
ATT BIBLIOTEKEN
FORTSÄTTER ATT VARA
TILLGÄNGLIGA FÖR
ALLA. INTE BARA PÅ
SKOLOR UTAN OCKSÅ
I HÄKTEN OCH PÅ
MINDRE ORTER. OCH
ATT VERKSAMHETEN
PÅ VÅRA BIBLIOTEK
INTE LÄGGS UT
PÅ ENTREPRENAD.

FRÅN:

TILL:
KULTURMINISTER
LENA ADELSON
LILJEROTH
KULTURDEPARTEMENTET
DROTTNINGGATAN 16
103 33 STOCKHOLM

Vykort från i höstas - fortfarande aktuellt

Soweto Stories

Karin Sohlgren

Text och bilder

Geraldine "Whisky" Monama - berättaren och barnbibliotekarien i Soweto - har samarbetat med bis under många år. I somras besökte jag henne på hemmaplan och fick en levande bild av Soweto då och nu - från kampen mot apartheid till dagens kamp mot HIV/AIDS och för demokrati genom utbildning.

Soweto-upproret har sitt eget museum och minnesplats uppkallat efter Hector Petersen. Han blev det första offret för polisvåldet och blev en symbol för hela upproret. Bilden av hur han bars fram av en vän spreds över hela världen. Museet var en mycket stark upplevelse med filmer och foton, ögonvittnen som berättade i bildtexter. Whisky var i händelsernas centrum "där är en av mina skolkamrater" visade hon. Hon delade med sig frikostigt av livet i Soweto också genom sitt hem och sin familj.

Efter mina tolv år i Rinkeby kände jag mig hemma i Soweto – det finns många beröringspunkter. I Rinkeby talas många olika språk, men högst status har svenskan. I Sydafrika har elva språk nationell status men i praktiken dominerar engelskan. Elever med andra språk har svårt att hänga med i undervisningen och deras föräldrar som växte upp med "bantu education" kan inte hjälpa dem. Klasserna är stora och lärarna uppgivna. Den pedagogiska idén med forskande arbetssätt och självstudier skapar klyftor både där som här. Vad rätt du tänkt fast det blev fel!

Whisky delar nu sin tid mellan olika bibliotek och projekt. På biblioteket i Orlando East arbetar hon med att ge äldre kvinnor möjlighet att lära sig läsa och skriva – och att berätta sin historia! Soweto Stories heter projektet där Whisky är eldsjelen - <http://sites.google.com/site/sowetostories/> De har också så viktiga historier att bevara och det brådskar!

I Rinkeby arbetar jag med flerspråkighet bl a med hjälp av tvåspråkiga böcker och en "talande penna" från England som gör det möjligt att både lyssna och läsa samtidigt – på olika språk. Man kan också spela in själv, med etiketter som man fäster på bilder eller i böcker. Det blir roligt och viktigt att kunna flera språk och både barn och vuxna har glädje av materialet. Jag startade eget på hobbybasis för att stötta våra flerspråkiga barn och tar med idén för att sprida och utveckla den. En liten mp3-spelare med sensor och mikrofon som drivs med uppladdningsbara batterier och kan användas på många olika sätt. www.mantralingua och www.ndio.se.

Jag följde med Whisky till biblioteket och mötte två av hennes kvinnor som till stor förtjusning kunde lyssna på böcker och följa med i texten samtidigt med hjälp av "pennan". När de läst klart böckerna på engelska ville de också lära sig spanska!! Whisky såg genast möjligheterna – både för språk- och läsutveckling och för att dokumentera deras historier – från det talade till det skrivna ordet. Och jag tänkte på de kvinnor jag möter i Rinkeby som levt här i decennier utan att ha fått chansen att lära sig läsa och skriva – eller att berätta sina unika historier.

Tänk nu om bis kunde bidra till att kvinnorna i Soweto får "pennor" och annat material att använda under Whiskys ledning – jag lovade föreslå det som ett litet bis-projekt. Om någon är intresserad av detta hoppas jag ni vill höra av er till mig. Jag vill gärna också berätta mer om andra organisationer och idéer för lässtimulans och flerspråkighet som jag mötte i Sydafrika.

I kommande nummer av bis berättar Karin från sitt besök i Kapstaden. Karin kan nås via ndio.k.k@gmail.com

Skapandet av en annan värld – ett samtal om arbetarlitteratur och science fiction

Kalle Laajala har samtalat med Jerry Määttä och Magnus Nilsson

Parallellt med en arbetarlitteratursgrupp på jobbet drabbade science fiction (sf) mig. Det var några år sen. Jag såg samma namn i litteraturlistor från till synes skilda världar. Hade flera av författarna vi läst även bidragit till svensk sf? Harry Martinson, skildraren av sockenbarnets och sjömannens öden? Folke Fridell, som lät Rivar-Bohm ropa efter människovärdet där det försvann längs det löpande bandet? Ivar Lo-Johansson, "statarnas ombudsman i dikten"? Ja. Det verkade så.

1956 kom Martinsons *Aniara*, diktverket om rymdskeppet som efter evakueringen av Jorden hamnar ur kurs och fortsätter ut i världsrymden. Tre år senare utgavs Fridells *Äldst i världen*, i vilken pensionären Martin Mörk år 1980 lever ett inrutat liv som "morgondagens fattighjon" på ett atombombssäkert äldreboende, "omhändertagen, badad, testad och avhumaniserad", som bokens baksidestext uttrycker det. 1967 kom Ivar Los *Elektra : kvinna år 2070* i vilken poeten Peter Bly efter en hundraårssömn får uppleva framtidens Stockholm, där energifrågan är löst, arbetet är en lyx och idrotten – framförallt boxningen – upphöjts till nära nog en filosofi.

Med detektorn kalibrerad såg jag fler verk där i gränslandet mot sf. En sorts spekulativ litteratur. Kanske inte arbetarförfattare allihop, men inom en samhällskritisk fåra. Ofta enskilda verk snarare än hela författarskap. Karin Boyes totalitära övervakningsdystopi *Kallocain* (1940) var ju redan given. Vilhelm Mobergs rättsrötesatir om det påhittade landet Idyllien i *Det gamla riket* (1953) kan nämnas. Nils Parling, kanske mest känd för sina Bergslags- och skogsarbetarskildringar, skrev *Korset* (1957, reviderad upplaga 1994: *Detta är deras kors*), en postapokalyptisk framtidskildring med närapå bibliskt språk, i vilken grupper

av människor flera generationer efter det tredje världskriget försöker återskapa civilisationen. Kärnvapentemat finns även i Arvid Rundbergs *De sista* (1962) som handlar om överlevarna efter Bomben, i svensk miljö, och året därpå skrev han satiriska *Mr Bilks död* i vilken Jorden får rymdbesök av en Jesusaktig figur. Gustav Sandgren, en av de 5 unga, skrev sf-ungdomsböcker under pseudonymen Gabriel Linde.

Redan 1892 hade socialdemokraten Axel Danielsson författat kortberättelsen *Främlingen : ett besök i det nya samhället* om mannen som återkommer till Malmö och ett utopiskt Sverige, decennier efter "de stora händelserna i början av 1900-talet, då socialdemokraterna fingo makten i den sänderfallande borgerliga samhället." Kanhända inspirerades Danielsson – som nog även Ivar Lo senare – av amerikanen Edward Bellamys *En återblick : sociala iakttagelser efter ett uppvaknande år 2000* (originaltitel *Looking Backward: 2000-1887*, på svenska 1889) i vilken huvudpersonen efter en lång hypnossömn vaknar upp i en socialistisk utopi. Bland andra tidiga, inflytelserika utländska författare kan nämnas Jack London och Upton Sinclair. Londons *Järnhälen* (*The Iron Heel*, 1907) är en dystopisk tillbakablick på den tyranniska oligarkin som hade makten i USA under hundratals år, och hans *Röda pesten* (*The Scarlet Plague*, 1912; på svenska 1918) är en postapokalyptisk berättelse om pandemiöverlevande. Sinclairs *Det tusenåriga riket* (*The Millennium*, skriven cirka 1907 men publicerad 1924) handlar om en grupp människor av olika bakgrund som blir ensamma kvar på jorden efter en katastrof, varvid de på kort tid tvingas leva igenom den mänskliga historiens olika faser för att därefter, övertydligt sedelärande, inse socialismens nödvändighet. Senaste svenska utgåvan kom för övrigt 1981 på sf-förlaget Delta, i Ture Nermans översättning. Välbekante H. G. Wells ska också nämnas i sammanhanget – socialist och författare till exempelvis

Kalle Laajala

Jerry Määttä. Foto: Hanna Lundquist.

Magnus Nilsson. Foto: Lotta Orban

Tidsmaskinen (*The Time Machine*, 1895) som verkligen extrapolerar det dåtida brittiska samhällets utvecklingslinjer in i absurdum, till en framtid där klasserna utvecklats till två helt olika arter av organismer.

Bland nu levande svenska arbetarförfattare ska definitivt Ove Allansson uppmärksammas, uttalat sf-inspirerad, vilket märks i böcker som *Värmen* (1970) med inslag av bitsk satir mot datorisering och automatisering, och ännu mer i *De kosmiska havens bokanjärer* (2005) som är en skepparhistoria från rymden om kampen för pappersbokens existens. Fler framtidsskildringar och kontrafaktiska romaner kan räknas upp. Sven Wernströms *Mannen på tåget* (1971, 2009) beskriver hur en svensk revolution hade kunnat se ut, och hans senaste *Ett författarliv* (2009) utspelar sig 2025 där en typograf ser tillbaka på sitt liv. Wernström har annars skrivit åtskilliga böcker för barn och ungdom, flera historiska eller av sf-karaktär. Lena Kallenberg blickade arbetsrättsligt sju år framåt i tiden med romanen *Elena och Europa* (2007) och Tony Samuelsson diskuterade i *Jag var en arier : en nordisk fantasi* (2009) bland annat hur Sverige hade kunnat se ut om Tyskland segrat i Andra världskriget. Göran Greider är också en som talat sig varm för sf, vilket kan spåras i delar av hans lyrik.

Men jag behövde få lite sammanhang, så jag kontaktade två sakkunniga. Tidvis spridda i olika länder korresponderade vi via e-post. Det var **Jerry Määttä**, litteratursociolog vid Uppsala universitet, med bland annat science fiction, katastrofberättelser och frågor om bildning och skönlitteratur som forskningsintressen. Han disputerade 2006 med avhandlingen *Raketsommar : science fiction i Sverige 1950-1968*. Det var även **Magnus Nilsson**, litteraturvetare vid Malmö högskola, med svensk arbetarlitteratur och frågor om litteratur och klass som specialområden. Han disputerade 2003 med avhandlingen *Den moderne Ivar Lo-Johansson : modernisering, modernitet och modernism i statarromanerna*. Här följer ett urval ur samtalet.

KL: Så vad är det här för böcker egentligen, de svenska, var hör de hemma?

MN: En spretig samling. Framtidsskildringar, dystopier. Versepös och "realistiska" romaner...

JM: En ganska brokig blandning böcker varav de flesta verkar falla under merparten av alla vettiga definitioner av sf (skönlitteratur med tekniska och vetenskapliga spekulationer), att de företrädesvis skrivits av manliga svenska författare för en vuxen publik, att de rymmer samhällskritik oftast utifrån ett vänsterperspektiv, men också att de endast i undantagsfall marknadsförts som just sf.

KL: Vilken plats intar böckerna i de olika författarskapen?

MN: Vissa är centrala och har tagits emot väl, exempelvis *Aniara*, medan andra ses som extremt perifera och rent av undermåliga, till exempel Lo-Johanssons *Elektra*.

JM: Bortsett från några av de mest kända (Martinson, Boye, Lo-Johansson) känner jag i princip bara till just dessa verk av dessa författare, även om jag vet att många av dem också har andra verk bakom sig. Det är också främst via min forskning inom sf som jag har stött på dem. Men *Kallocain* blev ju Boyes sista verk, och har väl ofta setts som hennes viktigaste, på samma sätt som Martinsons *Aniara* i alla fall brukar ses som ett

av Martinsons viktigaste. Just med *Aniara* är det lite intressant att de första 29 sångerna, som publicerades i *Cikada* (1953), inte alls blev lika hyllade som hela verket blev 1956, trots att de sångerna verkligen tillhör de bästa.

KL: Flera av böckerna har beskrivits som satir, samtidskritik, framtids-, idé-, livåskådnings- eller uppgörelseromaner. Mer sällan som science fiction, alltså. Varför?

JM: Det beror nog till lika stor del på status som okunnighet. I Sverige har sf ofta haft en ganska dålig klang, så både författarna och förlagen har ofta valt att kalla dem något annat – eller helt enkelt varit okunniga om att de kunnat klassificeras som sf. På andra håll i världen har man sedan länge ansett att sf var en av 1900-talets viktigaste litteraturformer, och att genren är en av få där man på allvar och effektivt kan diskutera de stora frågorna om människan, samhället och framtiden, låt vara att det ofta sker i lekfull form, och att knappast allt i genren är läsvärt i egentlig mening. Det händer ofta att man läser intervjuer med författare som skrivit politiska framtidsskildringar som tar avstånd från sf, eftersom de fått för sig att genren inte kan vara seriös, eller behandla nuet snarare än framtiden. Jag skulle vilja påstå att all viktig sf i första hand handlar om nuet.

MN: Sf är ett snårigt begrepp. I viss utsträckning anses termen beteckna "triviallitteratur", och därför blir det svårt att beteckna verk skrivna av "seriösa" författare som just sf.

KL: Vilka influenser ser ni bakom dessa verk?

MN: Det finns naturligtvis litterära förebilder. I flera hundra år har ju fantastiska utopier och dystopier använts för att kommentera samtiden. Men framför allt är samhällsskildrande författare ofta på jakt efter nya former.

JM: Det är nog ganska brokigt, men jag tror att de flesta av dem snarare än av amerikansk, populär sf, inspirerats av den europeiska traditionen, från Jules Verne och H. G. Wells till Aldous Huxley, Evgenij Zamjatin och Karel Capek. Martinson är den ende av dem som jag vet erkänt att han läst amerikansk sf. Han kommenterade A. E. Van Vogt i en intervju.

KL: Vilka av böckerna skulle du rekommendera för läsaren?

MN: Inte många av böckerna hör till mina favoriter. Kallenbergers Europa-bok berörde mig när den kom ut, men det var länge sedan jag funderade på den. Lo-Johanssons framtidsvision hör knappast till hans bästa, även om den innehåller en intressant idé, nämligen att man i framtiden kommer att slåss om lyxen att få arbeta. Detta ser jag som en aspekt av Lo-Johanssons ambition att skildra klass och klassorättvisa som någonting som ständigt förändras.

JM: Jag skulle faktiskt i första hand rekommendera de verk som jag tror att de flesta känner till, *Aniara* och *Kallocain*. Det finns en anledning till att de stått sig ganska bra, även om det finns en del partier i *Aniara* som kan kännas lite mossiga idag när det gäller kvinnoynen (Martinsons vitalism). Detta är också anledningen till att jag inte vågar rekommendera en bok som *Elektra*, som jag minns att jag gillade när jag läste den på gymnasiet, men som vid senare genombläddringar tyckts mig oläslig på grund av kvinnoynen.

KL: Våren 2010 debatterades arbetarlitteraturen och i Aftonbladet beskrev poeten och kritikern Magnus Ringgren realismen som en sorts tvångströja: "En arbetarförfattare får inte vara modernist. Realismen är kungsvägen, och man avviker inte ostraffat från den." Vad tänker ni om detta? I vilken mån är dessa böcker avstickare från kungsvägen?

JM: De är verkligen avstickare från en svensk kungsväg, men om en författare varit tillräckligt ansedd sedan tidigare har det ju gått vägen ändå, se på Boye och Martinson. Men är inte det största problemet att de som forskat och skrivit om arbetarlitteraturen inte velat befatta sig särskilt mycket med dessa verk, som i många tycke kanske ligger lite för nära en amerikansk och kommersiell genre? Och att detta gjort att många av dessa verk i princip varit bortglömda?

MN: Jag tycker att Ringgren snackar skit. Svensk arbetarlitteratur är och har alltid varit pluralistisk i formellt avseende. Modernism blandas med naturalism och realism. Agitatorisk poesi samsas med versepos, sånger med romaner... Att en del av de verk du räknar upp helt klart kan räknas till arbetarlitteraturen visar väl med all önskvärd tydlighet att traditionen har bredd.

KL: Nätbokhandeln Adlibris klassade Lena Kallenberg *Elena och Europa* (2007) som "skönlitteratur" och "science fiction". Den handlar om ett ungt polskt par 2014. Luften i hemstaden är svårt förorenad. De hankar sig fram. Mannen söker sig till Sverige, får jobb under dåliga förhållanden och med ofrivilliga kriminella aktiviteter i marginalen. En sorts dystopi om a- och b-lag på den europeiska arbetsmarknaden. Blir det automatiskt sf när författaren blickar framåt? Arbetarlitteratur bygger normalt på redan gjorda erfarenheter, men kan den vara framåtblickande?

MN: Arbetarlitteratur är alltid framåtblickande... Författarna vill ju bidra till en bättre framtid! Sen tycker jag att Kallenberg roman knappast kan betraktas som sf. Jag betraktar henne som arbetarförfattare och boken som en realistisk roman. Det faktum att den utspelar sig några år in i framtiden tycker jag inte spelar någon roll. Dessutom diskuterar författaren inte sådant som man brukar diskutera i sf – exempelvis teknik. Istället tar hon upp ämnen som är klassiska i arbetarlitteraturen: klassförtryck, arbetslivets förvandlingar etc.

JM: Jag skulle hävda att det krävs något som gör att romanen inte kunde utspela sig idag, eller när den skrevs. Det räcker alltså inte att ändra datumen, utan det måste till någon förändrad förutsättning för att det ska röra sig om sf. I detta fall till exempel förändringar i lagstiftning eller i migrantströmmar. Finns det något i Kallenberg roman, som jag inte läst, som gör att den inte kunde utspela sig 2007? Och självklart kan arbetarlitteratur vara framåtblickande! Arbetarlitteratur behöver väl inte nödvändigtvis bara skildra egna erfarenheter; det vore intressant om fler författare försökte fånga något viktigt i nuet och projicera det på framtiden.

KL: Jag var i kontakt med Kallenberg om boken. När den kom ut hade hon från fackligt håll fått höra att det hon beskrev redan i hög grad var verklighet. Hon studsade till lite när jag nämnde sf-stämpeln på hennes bok hos Adlibris.

JM: Det låter i och för sig som den typiska reaktionen från en författare som skriver sf utan att veta om det. Många författare som inte är inlästa på genren tror dels att det måste

vara stilistiskt undermåligt för att räknas som sf, dels att det måste vara ett slags vilda västern i rymden, riktat till tonåringar. Eftersom de inte vet vad som gjorts inom genren blir det inte sällan så att de omedvetet återuppfinner hjulet, och tycks mäktigt stolta över det - vilket förstås sf-läsarna tycker är antingen irriterande eller bara lite komiskt.

KL: I *Dagar och dagsverken* (1975) beskrev Ivar Lo bakgrunden till *Elektra*. Berättade hur han samlat på utopisk litteratur och alltid velat skriva en sådan roman, att det rentav var varje författares "förbannade skyldighet" att göra det. Men också att *Elektra* aldrig var "tänkt som science fiction. Liksom när det gäller detektivromaner avskyr jag det slagets böcker." En nu levande arbetarförfattare, sjöskildraren och dubbla Ivar Lo-pristagaren Ove Allansson, kan istället lovorda sf – kalla det "ett mentalt implantat" från ungdomen – och även skriva sf-lik. – Vad styr de där skiftande attityderna?

MN: För Lo-Johansson var deckaren och sf-romanen triviallitteratur. Allansson har växt upp i ett annat kulturklimat.

JM: Lo-Johansson visste nog inte hur de flesta som var insatta redan då definierade sf. Han gjorde antagligen en klar åtskillnad mellan den utopisk-dystopiska traditionen och den moderna, populärlitterära amerikanska sf-litteraturen, omedveten om att genererna redan vuxit ihop och att sf ofta kunde ta upp viktiga samhällsfrågor nog så effektivt och bitande som de gamla utopierna och dystopierna. Hade han gått till kiosken och köpt ett nummer av *Häpna!* eller *Galaxy*, istället för att bli stött av de färgglada omslagen, hade han kanske ändrat åsikt...

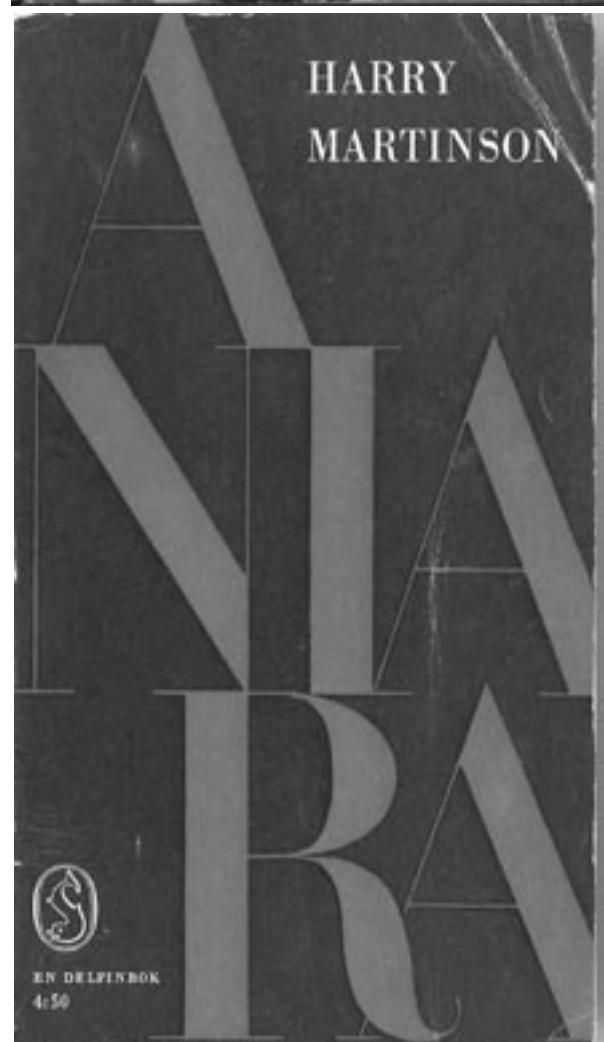
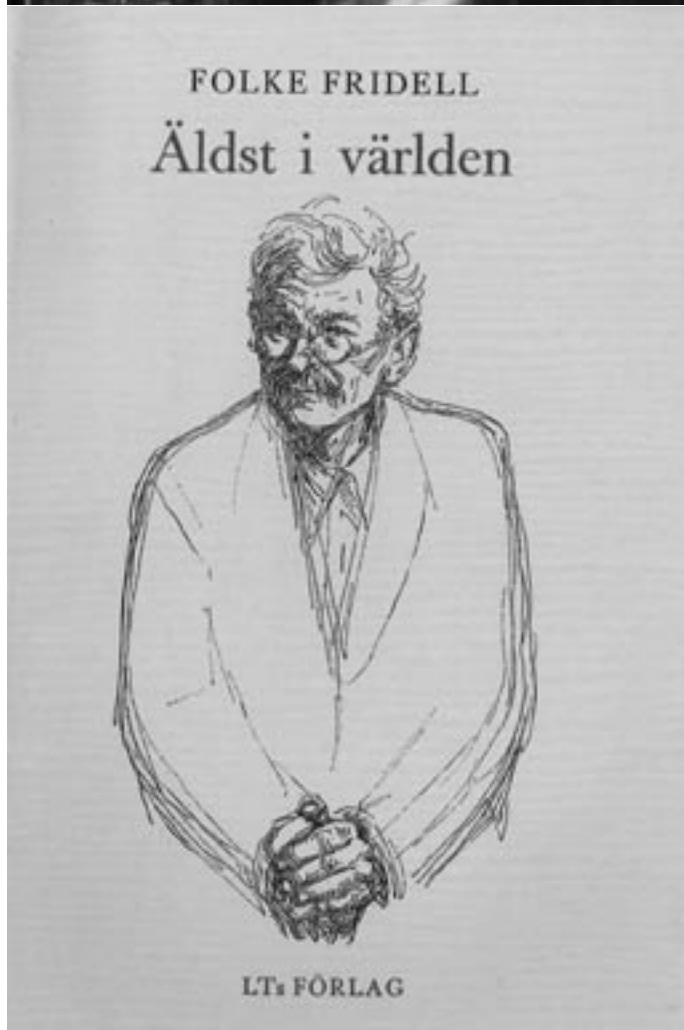
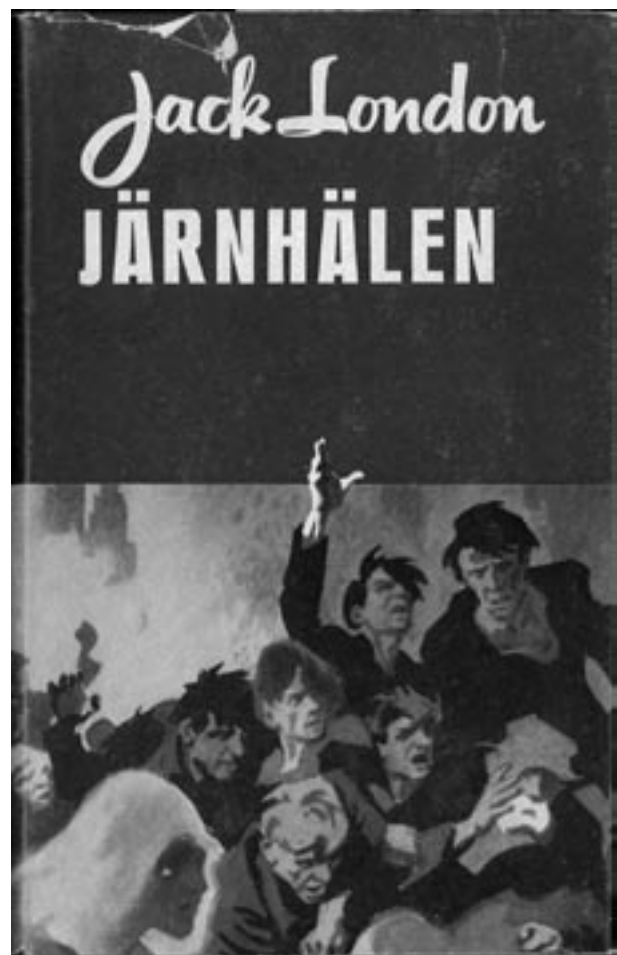
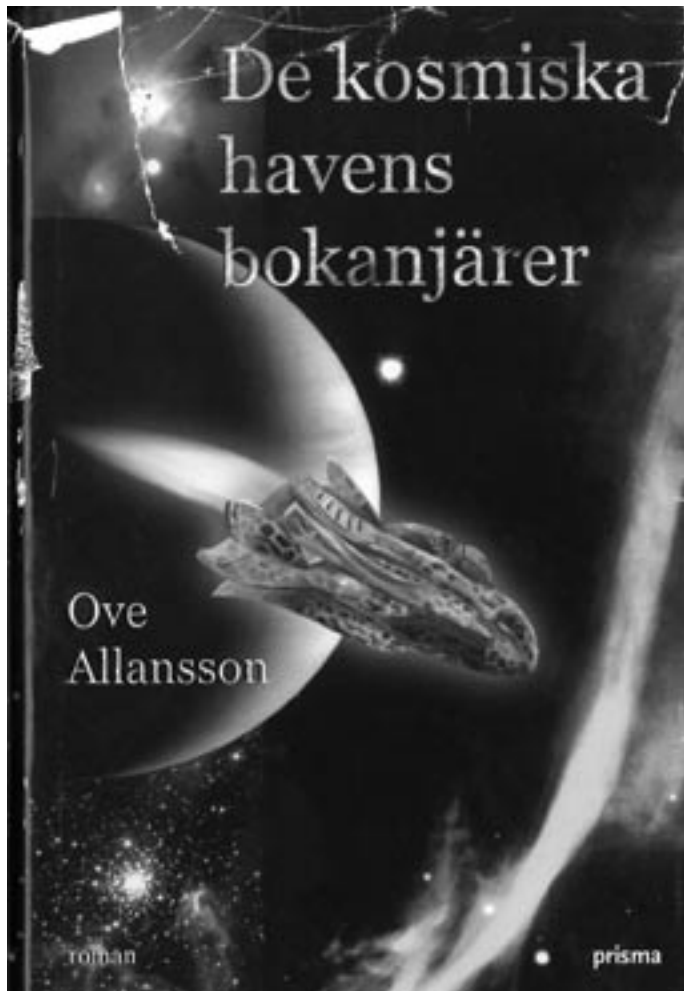
KL: Ni verkar ha snarlika, "öppna" definitioner av era specialområden, arbetarlitteratur och science fiction. Ungefär att: litteratur som under en viss tid, av olika skäl, ses som X också är det. Har jag förstått er rätt? Finns inga tidlösa, objektiva kriterier att gå på?

JM: Det är tyvärr det enda som fungerar i en historisk undersökning. Det är mycket svårt att endast hålla sig med formella definitioner som inte tar hänsyn till hur folks uppfattningar förändras. Inte minst riskerar man att råka ut för viss historieförfälskning om man i efterhand går in med en definition som är helt blind för hur folk under en viss tid uppfattade vissa fenomen.

Man kan alltid försöka formulera en typ av formella definitioner – jag gör en sådan i min avhandling, vid sidan av andra försök – men man måste vara medveten om att de också är produkter av en viss tid och situation, och därför bara giltiga för vissa tider och situationer. I efterhand är det till exempel lätt att, med de flesta formella definitioner av sf, konstatera att i princip hela den utopisk-dystopiska litteraturen hör till sf-genren, men jag är osäker på om Karin Boye hade gått med på det när hon skrev *Kallocain*. Hon hade säkerligen aldrig hört talas om genren. Uttrycket myntades på 1920-talet i USA.

MN: Jag presenterar min definition i boken *Arbetarlitteratur* (2006). Jag menar att begreppet arbetarlitteratur i vardagsspråket används för att beteckna en litterär strömning som förändrats över tid, utifrån kriterier som också förändrats. Därför går det inte att skapa någon a-historisk "superdefinition". Det bästa man kan göra – och det är inte det sämsta – är att definiera arbetarlitteratur som litteratur som av läsaren kopplas samman med arbetarklassen, under förutsättning att denna sammankoppling framstår som viktig

bis #4 2011

för hur verket ska tolkas. På senare tid har jag gjort ett tillägg till min definition. Jag menar nämligen att arbetarlitteratur i första hand är en litterär tradition. Att beteckna litteratur som arbetarlitteratur är att placera den i den arbetarlitterära traditionen.

KL: "Alla svenska journalister och författare är så medelklassiga att en skildring av att arbeta i hamnen är lika mycket science fiction för dom som att någon beskrivit miljön på Mars", sa serieskaparen (med mera) Liv Strömqvist i en intervju på sajten Bokhora 30/8 2010 efter att ha läst *Yarden* av Kristian Lundberg. – I vilken mån är skildrandet av *det annorlunda* en felande länk mellan arbetarlitteratur och science fiction? Och är det så illa ställt med den svenska litteraturen som Strömqvist menar?

MN: Den svenska arbetarlitteraturen är starkare än vad kritikerna inser. Förbindelsen mellan arbetarlitteratur och sf ligger kanske främst i det utopiska – i skapandet av en annan värld.

JM: Tyvärr tror jag att hon har helt rätt! Men jag låter det vara osagt hur en sf skulle kunna skildra det som många verkar uppfatta som kärnan i viss arbetarlitteratur, det vill säga arbetets mödor och besvär. Denna typ av arbetarlitteratur tycks nog snarare förutsätta samtidsrealism av något slag, om det inte rör sig om en historisk roman. Och visst kretsar sf, särskilt amerikansk, ofta kring "det annorlunda", men är inte en del av vitsen med i alla fall en del arbetarlitteratur att många av läsarna också får sin identitet bekräftad snarare än ifrågasatt?

KL: Jerry, du har i en intervju sagt att "det finns väldigt få gräsosor bland science fiction-författarna, många har varit långt ute på kanterna, politiskt." Vad tänker ni om de här författarna?

JM: Jag tror att många av dem som dras till sf ofta är missnöjda med eller bara uttråkade av nuet, och att det därför ligger nära till hands för dem att intressera sig för olika politiska ytterligheter. På samma sätt tror jag att ett starkt politiskt intresse, särskilt om det kombineras med författardrömmar och egna erfarenheter av orättvisor, ofta kan leda till kraftfulla utopiska och dystopiska fantasier. Ser man sig om internationellt finns det gott om nyliberaler, anarkister och en och annan fascist också. Det lustiga är dock att även om författarna står mycket långt från varandra politiskt kan de oftast enas i sitt intresse för genren på ett helt annat sätt än författare i andra genrer.

MN: De flesta är väl ganska radikala. Men det gäller väl för författare i allmänhet? Och för arbetarförfattare i synnerhet.

KL: I sf-sammanhang talar man ibland om *sense of wonder*, svindelkänslan som kan drabba vid läsning. Jag har känt den med sf men även när jag till exempel som gymnasist slukade Jan Fridegård – och då tänker jag inte på hans "andliga" böcker. Vad är det där för något egentligen? När känner ni av den, och – hur viktig är den?

MN: Detta är vad litteratur ska ge oss! Några recept finns inte. Men att bryta det invanda och öppna upp för något nytt är en styrka hos litteraturen. Många teoretiker menar att det poetiska språket gör just detta. Jag känner ofta ett "sense of wonder" när jag läser. Det är därför jag läser. Och det gäller nog alla läsare.

JM: Var det möjligen hans historiska romaner? De påminner ganska mycket om sf i det att de handlar om ett slags historiska spekulationer på materialistisk botten, och att de ofta tar stora svep om människan och historien. Sense of wonder skulle jag beskriva som en litterär effekt, där plötsliga avslöjanden och märkliga samband kan få det att svindla för läsaren, ofta för att stora tidsperspektiv eller liknande är inblandade, eller för att allt man trodde sig veta om berättelsen ställs på ända. Jag måste erkänna att jag numera känner det här mycket sällan, och det är tyvärr mycket vanligt bland folk som läser mycket sf. Man blir snabbt avtrubbad.

KL: Det var i flera av Fridegårds böcker jag stötte på sånt. När han plötsligt sätter tillvaron, fattigdomen och de grå bekymren i relation till tidsrymder och något sublimt. Och så åter till vardagen, gärna med fadersgestaltens konstaterande att människan knappt är en flugskit. Men: är det via sense of wonder som texten får en politisk potential?

JM: Inte nödvändigtvis, även om perspektivomkastningarna förstås kan användas för främmandegöring. Det kan ju också användas för rent estetiska ändamål, till exempel med den chockverkan som åsynen av riktigt stora byggnader eller naturfenomen kan ge.

MN: Brecht hävdade att litteraturen bara kan fylla en politisk funktion om den är underhållande. Annars skulle ju ingen läsa.

KL: Flera av de här aktuella författarna skrev framtidsvisionerna i ett moget skede i författarskapet, får man lov att säga. Hur ska man tolka det?

MN: Bra fråga. Kanske måste man först ha etablerat sig som "riktig författare" innan man kan kosta på sig att experimentera med framtidsskildringar.

JM: Det är lätt att misstänka att det handlar om att de nått ett stadium där de vill ägna sig åt skarp samhällskritik, och just därför valt att använda sig av dystopins möjligheter. Den marxistiske litteraturforskaren Darko Suvin lanserade på 1970-talet begreppet "kognitiv främmandegöring" för att förklara vad det var som utmärkte sf-litteraturen. Han menade att sf i själva verket bygger på en särskild effekt, där läsaren, genom att läsa om en annan värld, får syn på sin egen verklighet ur en annan synvinkel. Greppet är ett av de mest effektiva som finns för att bedriva samhällskritik, utnyttjat till fullo redan av Swift i *Gullivers resor*.

KL: Det har redan antytts att det är en tung manlig dominans i det här gänget. Är mitt urval skevt eller speglar det en verklighet? Finns det ytterligare författare som bör nämnas i sammanhanget?

MN: Författarkåren är manligt dominerad. Det beror på att vårt samhälle är patriarkalt.

JM: Möjligen Ann Margret Dahlquist Ljungberg som skrev *Strålen* (1958), om det handlar om svenska författare som skrivit sf som inte marknadsförts som sådan. Men det är, liksom med Boye, mycket tveksamt om hon ska ses som en arbetarförfattare. Är det inte snarare så att arbetarförfattare överlag länge var just män, som man får anta var de bland arbetarna som först hade möjlighet att skaffa sig en utbildning, eller att sitta hemma på kammaren och läsa?

KL: Författaren, förläggaren och redaktören John-Henri Holmberg menar att det inom svensk sf finns en stark tradition med variationer på ”den dystopiska Sverigeromanen”, som kritiserar välfärdsstatens negativa effekter i form av byråkrati, regler och ”intolerans för individualism”. Tankar kring detta?

MN: Det är ett tema i svensk litteratur över huvud taget.

JM: Jo, någon poäng har han säkert, men samtidigt får man inte glömma att Holmberg oftast har ett perspektiv mycket långt åt höger, och det är lätt att man särskilt lägger märke till och minns saker som bekräftar ens samhällssyn. När skrev han detta?

KL: I andra delen (sidan 258 och framåt) av sf-historiken *Inre landskap och yttre rymd* (2003). Men han gjorde där också iakttagelsen att ”oberoende av om författarna varit liberaler eller socialister, konservativa eller radikala har de oroats av samma tendenser i samtidens svenska samhälle” och att alla böckerna mottagits som ”fullständigt isolerade verk [...] med lika oförstående häpnad” varje gång.

JM: Men så är det väl med den svenska kritikerkåren generellt, så snart det kommer ut något som ligger strax utanför mittfåran. Att de blir häpnade och förvissade, gång på gång. Vi får inte glömma att den svenska kritikerkåren idag till stor del består av amatörer som skriver mot mycket liten ersättning, och att de flesta av dem har i princip samma snäva litterära skolning.

KL: Är inte det här ämnesområdet annars försummat inom svensk forskning? Mig veterligen är det bara tyska Ulrike Nolte som med sin avhandling *Schwedische "Social Fiction": die Zukunftsphantasien moderner Klassiker der Literatur von Karin Boye bis Lars Gustafsson* (2002) mer uttryckligen närmast sig detta jag liksom famlar efter.

JM: Jo, det är ganska försummat, och tråkigt nog går Nolte på de få stora klassikerna i sin avhandling istället för att kika lite närmare på traditionen som helhet. Här finns det verkligen arbete att göra. Många av verken dyker upp i förbigående i min avhandling, men jag hann inte skriva om mer än mottagandet av några av dem. Det verkar helt enkelt finnas få som är intresserade av den här typen av litteratur – eller i alla fall så pass intresserade att de vill forska och skriva om det. Å andra sidan finns det många sf-läsare som är nog så insatta i området, men som av många anledningar inte blivit litteraturforskare.

KL: När jag närmast mig ämnet, i bred mening, har jag tyckt mig se detta, ganska generaliserande: I arbetarrörelsens ungdom skrevs en del utopiska verk. Mellan krigen mer maskinromantiskt. Sen kom det totalitära och atombomben, kärnkraften. Otrivsel och löpande band i arbetslivet svärtade ytterligare. Därefter anas en oro kring datoriseringen, dess påverkan på jobben och inte minst övervakningsaspekten. Ganska dystert, alltså. Går det inte att skriva utopiskt längre?

JM: Det är svårt att få till en intressant intrig i ett perfekt samhälle, och eftersom modern sf kommer från det populärlitterära hållet finns ett arv av att skriva lite medryckande och att skapa tydliga konflikter eller problem. Det fanns en del rysk sf som handlade om det perfekta framtida kommunistasamhället men de blev oftast olidliga att läsa, och fungerade bara i den mån detta samhälle kom i kontakt

med andra samhällen (som inte var lika perfekta) eller med utomjordingar av något slag. Utopier är tyvärr inherent tråkiga och därför svåra att skriva om.

MN: Klart att det går. Men när de sociala rörelserna försvagas blir det svårare, eftersom det blir svårare att föreställa sig att en annan värld är möjlig.

KL: Vad skulle författare skriva om idag, om de började skriva mer sf-betonat?

MN: Tyvärr framstår väl idag en skildring av ett anständigt arbetsliv som sf. Men sådan sf behövs, så att vi kan börja prata om en bättre framtid.

JM: Det finns ingen ände på intressanta politiska ämnen att behandla inom sf. Själv är jag lite svag för verk som handlar om en grupp som försöker skapa nya samhällen, om det sedan är på andra planeter eller efter större katastrofer. De grundläggande frågorna om hur ett samhälle ska organiseras kommer då ofta upp till ytan på ett mycket intressant sätt.

KL: Okej, till sist en variant på samma fråga. Harry Martinson nämnde i en radiointervju 1957 (tillgänglig på SR Minnen) att det var ”tidstrycket” – den tidens tekniska landvinningar och de moraliska konsekvenserna – som bidrog till att han skrev *Aniara*. Vad utgör tidstrycket idag?

JM: Det borde vara vår planets och civilisations långsamma undergång – eller åtminstone radikala förändring – i spåren av klimatförändringarna. Men just eftersom den är så långsam och smygande är den nästan omöjlig att sälja i nyheterna och svår att skildra i skönlitteraturen. En annan sak som man tycker borde behandlas utförligare är hur vi alla närmast ovetandes gjorts delaktiga i utsugningen och utnyttjandet av arbetskraft med slavliknande förhållanden i tredje världen. Här finns en stor uppgift för både sf- och arbetarförfattare. Och det hänger förstås ihop med den första.

MN: Arbetslivets förvandlingar, de globala ekonomiska kriserna, krigen etc. Frågan är bara om just sf är den litterära tradition som kommer att bearbeta dessa fenomen. Fast naturligtvis skulle jag – om jag vore sf-författare – sätta mig ned och börja skriva om japansk kärnkraft, Wikileaks, övervakningssamhället etc. Att trycket i arbetslivet skruvats upp har redan lett till ett uppsving för den svenska arbetarlitteraturen. Kristian Lundbergs senaste böcker och Jenny Wrangborgs diktsamling *Kallskänken* är bra exempel på detta.

Tre tips på vidare läsning

Bould, Mark & Miéville, China (red.), *Red planets: marxism and science fiction*, London 2009. Antologi med tioalet resonerande texter. Ingår även en kommenterad lista med tips på läsning, sevärd film och teori.

Määttä, Jerry, *Raketsommar: science fiction i Sverige 1950-1968*, Lund 2006. Avhandling som framförallt diskuterar hur science fiction introducerades och mottogs i Sverige.

Nilsson, Magnus, *Arbetarlitteratur*, Lund 2006. Introduktion och lärobok i ämnet. Diskussionsfrågor och lästips i slutet av varje kapitel.

Var är toaletten?

En diskussion om urval, yttrandefrihet och bibliotekets uppgift

Det började med att Mats Myrstener kände sig provocerad av Jenny Lindhs biblioteksspalt i DN, den där hon rekommenderade American Psycho till en läsovillig 18-årig dödsmetallare och meddelade den vanligaste frågan hon fick på Plattans bibliotek: Var är toaletten? I rask följd kom 24 svar på Mats inlägg på bisbloggen och en diskussion utvidgades till en debatt om urval – bl a med den omdiskuterade boken Världsmästarna som exempel. Här är citat ur den diskussionen. Fullständiga dialogen finns på BiS hemsida www.foreningenbis.com

Siska: Jag har svårt att se det problematiska med att som bibliotekarie tipsa om Teratologen och Easton Ellis. Båda författarna är mycket uppskattade, speciellt av unga personer med intresse för det morbida

Erik Edwardsson: När Mats Myrstener om Teratologen skriver "vars böcker jag inte skulle sätta i händerna på någon normal människa" tänker jag: "Herregud, med sådana vänner behöver folkbiblioteken inga fiender!" Informations- och läsfrihet är inte bis starkaste sida.

Tobias Willstedt: Erik, det kan ju vara värt att påminna sig om att det här är ett blogginlägg och inte BiS program

Erik: I senaste numret av tidskriften förs ju till exempel åsikten fram att vi inte på folkbiblioteken ska få ta del av rasisters åsikter och argument. Det är en åsikt jag inte delar av (åtminstone) två skäl: 1. Yttrandefriheten är odelbar, den gäller även våra motståndare, 2. För att kunna bemöta våra motståndare måste vi lära känna dem

Tobias: Precis som du skriver så är BiS sina medlemmar – men i den gruppen kan det finnas olika åsikter. Både tidskriften och bloggen är ju forum för debatt öppna för bidrag från medlemmar och andra. Jag vill tänka att det är ganska högt i tak med en grund i vårt program. Jag är inte heller alltid "överens med de åsikter, ställningstaganden eller prioriteringar som föreningen och tidskriften gör" men jag väljer att vara med och påverka föreningen för att jag ställer upp på helheten

Erik: Att vi inte alltid är överens i varje fråga är bra, det är en styrka. Och jag är ju faktiskt överens med nästan allt som förs fram i tidskriften. Kanske tidskriften kan ha informations- och läsfrihet, urval osv som tema till något kommande nummer? Tidigare har ju de svenska folkbiblioteken från högerhåll anklagats för att vara vänstervridna. Nu anklagas Göteborgs stadsbibliotek och "ett skrämmande stort antal bibliotek över hela landet" för att de köpt in boken Världsmästarna. Personligen ägnar jag numera min fritid till annat politiskt arbete än bibliotekspolitiskt så detta får vara mitt svar till Ingrid Atlestams artikel i senaste bis: 1. Yttrandefriheten är odelbar, den gäller även våra motståndare, 2. För att kunna bemöta våra motståndare måste vi lära känna dem. 3. På folkbiblioteken ska vi ges möjlighet att ta del av ett stort spektrum av åsikter och värderingar

Mats: Stora förändringar står framför oss, jag tror att folkbiblioteken om 50 år ser helt annorlunda ut än idag. Förmodligen mycket mer kommersiellt målgruppsinriktade, det

är väl tidens tecken när allt bara mäts i pengar och lönsamhet. Kanske bekräftar ändå Jenny Lindhs rapport från upplysningsdisken på Plattan min teori om att biblioteket har en stor uppgift i samhället som (gratis) socialt rum, även om det där ordet gratis sticker i många moderata ögon. Bibliotek Plattan är förmodligen Sveriges mest centralt placerade bibliotek, dit massor med turister och inte minst invandrare kommer. Om dessa bara vill gå på toaletten så OK. Biblioteket var en jättebra mötesplats förr när det låg på andra våningen (då slapp man dessutom alla irriterande toalettbesök). Nu vet jag inte, jag tycker det har blivit sämre, och rörigare

Ingrid Atlestam: Till Erik angående detta med boken Världsmästarna. Det finns ingen brist på möjligheter att ta reda på vad "motståndarna" står för och hur de argumenterar, det räcker att se kommentarerna till de flesta artiklar som publiceras på nätet, den bara väller fram denna onyanserade rasistiska kökkenmödding. Önskar att det fanns många som orkade argumentera emot, men det känns oftast meningslöst, tyvärr. När något köps in för våra gemensamma pengar till ett folkbibliotek så är det enligt min, och jag tror de flesta besökarnas, uppfattning ett slags godkännande av att det har en viss kvalitet och vederhäftighet, att det är faktamässigt ok och enligt vetenskap och beprövad erfarenhet som det brukar heta.. På något sätt går vi i god för ett kvalitetsurval och att det som köps inte ska innehålla sådant som strider mot lagen som t ex hets mot folkgrupp. Det sägs ju klart ut i även bis program att mediaurvalet ska vara av god kvalitet. Visst, det är ett oerhört svårt begrepp, men intuitivt tror jag de flesta är överens om att en bok som propagerar för rasism på grundval av ett felaktigt faktaunderlag inte bör ingå i mediebeståndet. Informationsfrihet kan aldrig betyda att biblioteket har skyldighet att tillhandahålla vad helst för medieprodukt någon frågar efter. Utbudet måste alltid vara valt utifrån för alla kända urvalsprinciper, som givetvis ständigt kan debatteras och ifrågasättas.

Erik: Jag är inte överens. Jag menar att biblioteken bör eftersträva att man på biblioteken ska kunna ta del av olika politiska uppfattningar och ideologier, såväl klassiska grundtexter som aktuella uttryck, till exempel debattböcker. Som alla vet finns på de flesta bibliotek böcker som inte är faktamässigt ok eller vetenskapligt grundade. Det finns också en hel del skönlitteratur som uttrycker minst sagt tveksamma värderingar. Att som bibliotekarie hänvisa den som vill ta reda på vad rasister står för eller vad de grundar sitt resonemang på till tidningarnas kommentarsfält tycker jag inte känns särskilt tillfredsställande. Jag tycker ditt resonemang liknar

det jag av vissa möttes av när jag för bis presenterade min magisteruppsats om filtrering av internet. Du har rätt i att informationsfrihet inte kan betyda att biblioteken ska köpa in allt, inte minst eftersom våra budgetar inte tillåter det. Men jag kan inte låta bli att tycka att läs- och informationsfrihet hos många bibliotekarier verkar vara sorgligt lågt värderade ståndpunkter. Gossip girl köper man inte in för att de är så kommersiella, Världsmästarna köper man inte in för att den är rasistisk. Nästa gång kan det mycket väl drabba vänstern, exempelvis som när moderaterna inte tyckte att Jan Myrdal skulle få föreläsa om naxaliterna på Växjö stadsbibliotek. Du har rätt i att vi måste ha urvalsprinciper och det är viktigt att de är kända och offentliga. Det är nog så att vi diskuterar frågor som dessa alldeles för sällan och det kan vara därför det då och då poppar yrvakna och inte alltid helt genomtänkta debattinlägg på Biblist och andra ställen. Biblioteket jag arbetar på har köpt in Världsmästarna. Jag tycker det var ett korrekt beslut. Det verkligt sorgliga i kommunen där jag bor är inte att den boken efterfrågats på biblioteket utan att SD har röstats in i fullmäktige. Eftersom BiS är en socialistisk förening kan jag också passa på att säga att jag tycker det är dags att vänstern på allvar gör upp med sin självpåtagna rätt att tysta rasister och andra motståndare, till exempel genom att störa deras möten. Jag tror att vi med en stark, relevant och folkligt förankrad vänster inte skulle ha så stora problem med rasisterna.

Ingrid: Håller med dig att man ska ta debatten, inte försöka tysta, inte störa möten eller bara fördöma folk med vissa åsikter. Vad gäller SD, så

ska givetvis biblioteket ha deras partiorgan, vilket jag vet Göteborgs Stadsbibliotek däremot sa nej till, för några år sedan, vet ej hur det är nu. Alla partier som är godkända att ställa upp i allmänna val ska finnas representerade i bibliotekets utbud åtminstone med sitt partiorgan. Men media med felaktiga fakta och tvivelaktig kvalitet, ska biblioteket undvika och istället ta debatten om varför man gör så.

Erik: Håller med dig Ingrid. Men jag förstår inte riktigt skillnaden på att prenumerera på SD-Kuriren och köpa in en bok som Världsmästarna. Jag har tyvärr aldrig läst SD-Kuriren, men misstänker att den innehåller en hel del av just sådant som gör att bibliotek inte vill köpa in Världsmästarna.

Lennart Wettmark: Men i grunden verkar det här meningsutbytet handla om biblioteket är en folkbildningsinstitution eller ej. Man kan (och skall) passivt tillhandahålla en massa material, köpa in allsidigt och täcka in alla relevanta områden, men vad arbetar man aktivt med, t ex sätter i händerna på den som vill ha råd/hjälp, ordnar program, gör litteraturlistor kring? Eller skall bibliotekets roll bara vara att gratis tillhandahålla?

På 70-talet ägnade bisare mycket tid åt att lära sig mer om och lyfta fram ”alternativ” litteratur inom en rad områden. Det var en sorts optimistisk naivitet, som jag önskar att det fanns mer av...

Erik: Biblioteket är en folkbildningsinstitution. Det tycker jag går att kombinera med en lyhördhet för användarnas önskemål och inköpsförslag. Själv tog jag hjälp av ungdomar när jag byggde upp FANTASTIK-avdelningen (fantasy, science fiction och skräck) på Höganäs Bibliotek. Den sortens ”naiva optimism” du skriver om skulle jag också vilja se mer av, bland annat genom att man på olika sätt arbetar med beståndet. I Norge finns något de kallar Biblioteket tar saka som jag tycker verkar intressant. Om jag fattat saken rätt handlar det om att låta biblioteken bli en arena för debatt. Får vi inköpsförslag på en bok som Världsmästarna är det något att arbeta med, till exempel genom att ordna en utställning eller en debatt. Tyvärr är det väl svårare för oss att göra sådant nu jämfört med 70-talet eftersom de flesta bibliotek är underbemannade.

Ingrid: Vi kan aldrig försvara gratisprincipen om inte biblioteket står för ett urval motiverat i termer av demokrati, folkbildning, mångsidighet och profilerat efter just det lokalsamhälle biblioteket verkar i. Det går inte att motivera en gratis bokhandel, och inte heller en seriös bokhandel tar in vad som helst väl?

Därför verkar också denna senaste trend i stora bibliotekssystem med ”flytande bestånd” och mer eller mindre centraliserade inköp vara helt förödande för uppbyggandet av relevanta bibliotek i segregerade storstäder.

Mats: Och hur blir det med bibliotekarierollen, vår yrkesidentitet, om vi inte ens får välja och köpa in böcker själva? Nu är ju många på Bibliotek Plattan inte bibliotekarier, så det spelar kanske ingen roll? Men visst är det besparingarnas fel. Men jag håller med Ingrid. Som en bok som

Världsmästarna, och den har ju haft föregångare, bl.a. en docent i företagsekonomi som också dribblade med statistik i en bok på eget förlag (den sågades av Sambindningslistan) för att föra fram rasistiska argument. Då måste bibliotekarien våga stå upp och säga som det är: Den håller inte måttet. Det gäller s.k. vänsterlitteratur också förstås. Med skön är det en annan sak, där kan man kanske vara snällare. Men om politikerna från SD plötsligt dyker upp biblioteket och säger att den och den och den boken ska vi OCKSÅ köpa in, vad gör vi då? Vågar bibliotekarien gå till tidningen och nämna saken? Och när näringslivet börjar trycka på och kräva inköp av mer management-litteratur, ska vi vika oss då också Erik? Jag tror inte det håller i längden, hur flata och tillplattade kan vi egentligen bli?

Ingrid: Jo, Erik, SDs partiorgan, liksom motsvarande för andra partier ska biblioteken ha som en del av sitt demokratiska uppdrag och det bör åxå vara klart uppskyltat i biblioteken att detta är de olika partiernas språkrör. Dels därför att det är viktigt att medborgarna på ett enkelt sätt så hittar vad de olika partierna står för och dels därför att det då är helt klart att det är politiska åsikter och opinionsbildning det handlar om. Tyvärr är det många bibliotek som inte ens lever upp till denna miniminivå som demokratisk arena.

Hoppet i Palestina finns hos kvinnor i ungdomen – de har inget att förlora

Kerstin Ericsson

Några månader efter min pensionering hösten 2008 blev jag aktiv medlem i SAP och då även i Socialdemokratiska kvinnoklubben. 2010 erbjöds vi i kvinnoklubben att medverka i ett treårigt solidaritetsprojekt i Palestina. Projektet startade för fyra år sedan när Socialdemokraterna i Täby enades om att göra något för att ge stöd åt kvinnor på Västbanken. Tjugo personer började skänka hundra kronor varje månad. Projektet utvecklades tillsammans med Olof Palme international center och SIDA, som bidrog med 90 % av den totala projektsumman. I tre små byar utanför Ramallah genomfördes detta demokratiseringsprojekt för kvinnor i samarbete med den största kvinnoorganisationen PWWSO, Palestinian Working Women for Social Development. Projektets mål var att stödja och hjälpa fattiga, arbetslösa kvinnor i Palestina genom att stärka kvinnornas självkänsla och öka deras kännedom om sina legala, politiska och sociala rättigheter. I slutet av november 2010 blev jag erbjuden att följa med som medhjälpare till projektets ansvarige John van den Tempel till Palestina för att samla underlag till projektets avslutande rapport. Eftersom jag inte varit i Israel tidigare kände jag stor oro inför resan. John, som besökt projektets tre byar två år tidigare, hade berättat att vi inte fick tala om för israelerna att vi skulle besöka palestinier utan måste säga att vi reste som turister. På flygplatsen väntade den taxichaufför, som arbetar för Olof Palme Center i Ramallah, och som nu körde

oss till hotellet i Ramallah. Vår uppgift var att göra gruppintervjuer med 14 kvinnor som deltagit kvinnogruppernas aktiviteter i byarna Quarama, Shuqba och Nilin utanför Ramallah och fråga kvinnorna om hur deras deltagande i de olika verksamheterna hade varit. Vi intervjuade kvinnorna hur deras liv varit innan de kom med i projektet, vad kvinnornas familjer ansåg om kvinnornas deltagande i projektet före och efter projekt, vilka aktiviteter och utbildningar som kvinnorna deltagit i och hur och om kvinnornas liv förändrats av projektet. Kvinnors rörelsefrihet i samhället bestäms i stort sett av familjen och kvinnorna är underställda inte bara sina män utan även sina söner. Några kvinnor hade uppmuntrats av sina familjer och män att delta i projektet eftersom dessa insåg att det var bra för hela familjen. För andra kvinnor krävdes ett stort mod att våga ta steget att gå med. Några hade män som hotade med skilsmässa om de gick med. En kvinna berättade att hennes man skilde sig från henne och tog en ny kvinna, men gick tillbaka till henne att när han upptäckte att hon blivit så duktig. Kvinnorna berättade att de tidigare levit isolerade i sina familjer, splittrade från varandra. Nu hade de blivit en grupp som ger varandra styrka att delta och ta plats i det lokala politiska arbetet. För en annan kvinna hade projektet inneburit att hon nu framför allt vill skicka sina barn till universitetet. Några unga kvinnor vill bestämt fortsätta studera och för dem är utbildning det viktigaste framför giftermål och barn. Efter projektets slut upplever kvinnorna

sig som mera medvetna, kunniga, som förebilder för andra kvinnor och har konkreta förhoppningar om framtiden: utbildning, ekonomi, aktivt deltagande i samhället och familjens välbefinnande

Efter våra besök i de tre byarna hade vi också uppdraget att förbereda underlag för en ansökan till ett nytt projekt med en ny organisation som samarbetspartner. Därför åkte vi också till byn Biddya i Salfitprovinsen norr om Ramallah för att träffa kvinnoorganisationen "Woman for Life". Women for Life har sin upprinnelse i protesterna mot israelernas annexeringspolitik och byggandet av muren som började 2002. Ett tusental kvinnor demonstrerade dagligen och de lyckades faktiskt att få murens sträckning att gå längre västerut än som ursprungligen planerats. Ett antal av dessa kvinnor tyckte efter att muren byggts att man nu skulle börja kämpa mot andra murar, d.v.s. osynliga murar som består av det patriarkala samhället med gamla sedvänjor och traditioner där kvinnor är underställda sina män, fäder eller bröder. Så uppstod organisationen Women for Life som 2004 registrerade officiellt. Visionen är att "*kvinnorna i Salfitprovinsen kan leva i ett fritt och demokratiskt Palestina. I ett samhälle som är fritt från våld med mänskliga rättigheter, social rättvisa, jämställdhet och oberoende samt delaktighet*". Fatema Assi, organisationens initiativtagare och ledare, berättade att organisationen önskade att vårt nya projekt ska riktas till två små närliggande byar, Deir

kvinnorna och biblioteket

Balut och Deir Istiua, som har drabbats särskilt hårt av den israeliska muren. Projektets mål: "social empowering of women": bekämpa våld mot kvinnor och barn genom att stärka kvinnornas kunskaper om sina rättigheter men också att arbeta mot ett jämlikt samhälle.

Mellan alla intervjuer hade vi även möjlighet att bekanta oss med staden Ramallah. Ett viktigt besöksmål för mig var givetvis Tamerinstitutet, en oberoende organisation som bedriver läsfrämjande arbete för barn och ungdomar på Västbanken och i Gaza. 2009 tilldelades Tamerinstitutet Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne.

Ett nytt besök hos institutet blev möjligt i februari då gjorde vi ett återbesök i Ramallah för att fortsätta diskussionen med "Women for Life" om det nya treåriga projektet. Med Tamerinstitutet diskuterade vi ett samarbete i ett parallellt projekt till kvinnoprojektet i Biddya. Tamer vill utbilda kvinnor i

projektet som kan leda läsprojekt för barn med våld som tema.

Efter hemkomsten från Palestina i februari började John arbeta fram en projektansökan som skulle godkännas av SIDA. I väntan på beslut hösten 2011 bestämde Palestinagruppen att fortsätta betala till projektet. Bidragsgivarnas pengar har gått till Tamerinstitutets arbete med böcker och läsfrämjande verksamhet för barnen i Deir Ballut och Deir Istiya och nu vid årets slut har vi samlat ihop 11 000 kr! I november fick beskedet att vår projektansökan inte hade beviljats av SIDA. Men. Vi kommer att fortsätta att stödja kvinnorna i Palestina med de nu begränsade resurser som vi kan åstadkomma utan SIDA-pengar. Och Tamerinstitutet skriver i sitt senaste brev: "We could use the money to buy some books as well donating Tamer's books, we could use some of it for a

activities." Vi sviker inte barnen och deras mammor i Palestina! Även du kan bli bidragsgivare till biblioteksprojektet: Vårt **palestinakonto 40 39 98-8. En engångsgåva går också bra.**

Kerstin Ericsson var tidigare bibliotekschef i Norrtälje. Hon nås via kerstinsepost@gmail.com

Länktips:

<http://www.palmecenter.se/Vad-tycker-vi/Nyheter/110620Gideon-Levy/>

<http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/>

Folkbiblioteket i Ramallah

facilitator to open the community library two afternoons a week, activate the place and bring the library to life for a six months' period. The library may be activated by so within the libraries network of Tamer, especially that a facilitator will be available to join meetings and

Utlåning, besök och antal bibliotek har sjunkit i Sverige sista tio år. Bibliotekarier i olika länder. De svar vi fick varierar i längd och form. Fattningen av enkäten. På BiS hemsida - www.foreningenbis.com - ställde:

- *How do you, from your personal perspective, value the situation of the public libraries in your country?*
- *Would you say that the support of public libraries is strong among the people in your country?*

Storbritannien: Bibliotekslagen hotad!

John Pateman:

Public libraries are facing 2 significant threats to their future existence:

1. The legal basis for a public library service in the UK - The 1964 Public Libraries Act - is being reviewed. This Act makes it compulsory for every local authority to provide a 'comprehensive and efficient' public library service. If the Act is repealed then many councils will not continue to provide a public library service. If the Act is amended - Eg to remove the provision for the free loan of books - then councils will be able to charge for this service. Charges are already being introduced for the loan of e-books and it will be a small step to extend this to real books.

2. Public spending cuts, ostensibly to reduce the national deficit but really driven by political ideology, are forcing councils to prioritise which services they can continue to fund. Although public libraries are very popular with the public and are well used, they are not deemed by councils to be as important as other services such as schools and social care for the elderly. Some councils are just closing libraries to save money while others are trying to keep them going by staffing them with volunteers or transferring ownership to local communities in line with the government's so-called 'Big Society Agenda'.

Public libraries are still very popular with many people in society who have an emotional attachment to them even if they do not use them very often. They are regarded in a similar way as the National Health Service which is free at the point of need. Whenever a public library is threatened with closure a local campaign group is formed which attracts plenty of support and publicity. However, there are also many people who say that we can no longer afford public libraries because they are a luxury at a time when the country needs to save money. There is also a growing view that libraries are old fashioned and have been overtaken by e-books and the internet.

John Pateman har lång erfarenhet som bibliotekschef, har skrivit artiklar och böcker kring bl a social exklusion och bibliotek. 2010 gav han ut boken Public libraries and Social justice.

John Vincent:

As you will know, this is a sad period in public library history in the UK. Whilst some libraries are still thriving, many have had their funding/staffing cut, and a growing number is actually being closed - or turned into "community libraries". The current Coalition Government is making the reduction of the UK's budget deficit its no.1 priority, which has led to savage cuts across the public sector. Linked to this, the Government is pushing its "Big Society" policy which, whilst it may have good intentions (getting local people more involved with services, for example) is also being used as a way of saying that the voluntary sector and local people can pick up responsibility for actually delivering services - it has already been shown that, whilst this may have a degree of success in richer neighbourhoods, it is highly unlikely to work in deprived areas - and deprived areas are getting more deprived under current Government policy.

As a result of all this, many libraries are also pulling back to what they see as "core" services, eg little or no outreach, stopping social justice programmes, etc.

2. I think that, on the whole, public libraries have not made a good job of creating relationships across their communities, so, as noted above, wealthier areas may value their libraries and people would be prepared to volunteer to run them, but this is certainly not the case everywhere. Whilst visits and issues may be dropping, I don't think this means that people think less of their libraries - some people are finding different ways of using them (eg online), and some people, sadly, have never seen the value of libraries so have never used them.

At the same time, lots of people do still use their libraries, particularly for activities and support for children & young people.

However, the support in communities for libraries is growing, eg the public anger over the threatened closures of libraries in Somerset and Gloucestershire, leading to a legal challenge in the High Court, which has been won (for now!)

John Vincent har bibliotekserfarenhet sedan 1960-talet och har varit engagerad i "The Network - tackling social exclusion in libraries, museums, archives and galleries". Medförfattare till rapporten Open to all?

en. Hur allvarligt är det? Hur ser det ut i andra länder? bis skickade frågan till ett antal bib-
Folkbiblioteken är trängda av åtstramningar, men satsar också offensivt är de korta samman-
finns inläggen samlade med plats för kompletteringar och kommentarer. Det här är frågorna vi

ic library in your country?

le/in your community/society?

Österrike: Frivilligarbete grunden

Nikolaus Hamann:

For the first question on national level please see the article. In Vienna, where I work, we have now 39 branches of the Vienna Public Libraries (including the Main Library), which is more than 30% less than we had in the 1990ies, with 1.6 millions of media for 1.8 million inhabitants. In Vienna also the rooms are much too small, so our management had the magnificent idea reducing the collections instead of looking for better rooms.

It is clear that Public Libraries in Austria don't have much support among the people, as only 10% of the inhabitants are interested in their offers.

A glimpse on Public libraries, in Austria called Öffentliche Büchereien or Öffentliche Bibliotheken:

When I use the term Public Libraries, one must not think about Public Libraries as they are known in countries like Great Britain. Denmark, the Netherlands or Finland. In those countries Public Libraries offer a wide range of knowledge and information, have opening times of 40 hours a week or even more and are frequented by 40 to 80% of the inhabitants. Öffentliche Büchereien in Austria (except in the large cities as Vienna, Salzburg or Linz) exist under rather bad circumstances. As – in opposite to the most European countries – there is no library law in Austria, Public Libraries are a free offer by their supporters. In Denmark for example the communities are obliged to run a Public Library, not so in Austria. And there are of course no compulsory standards which have to be fulfilled.

Outside of the larger cities there would be no libraries at all, if there was not voluntary work. There are 2.357 communities in Austria, nearly 1.400 of them have no library at all. From the 1.479 existing Public Libraries only 40% are run by communities, a bit more than 17% by parishes, and 30,5% are supported by cooperations of - for example - a community and a parish.

In these nearly 1.500 Public Libraries work 8.575 librarians. Only 10% of them are paid for their work, 560 do library work in addition to their main profession, and more than 80% do it voluntarily or get a small reimbursement of expenses.

Under these circumstances it is not astonishing, that the large majority of rural libraries are very small (nearly 50% are smaller than 50m²), have only few opening hours on 2 or 3

days a week and rather small collections.

Nevertheless there is good labour done in the libraries. Although not getting paid and doing their library work in the leisure time, many of the library volunteers have a qualification as librarians and take part in further education trainings. They cooperate with kindergartens and schools in reading activities, bring into operation intercultural understanding and organize evening events.

If one looks on the conditions Public Libraries work in, it is not astonishing that only 10% of Austrians visit a Public Library at least once a year, although libraries do their best in making public relations, for example organizing a reading festival ("Österreich liest. Treffpunkt Bibliothek") every year.

To close up with the best Public Library systems in Europe, Austrian Public Libraries dearly need a library law laying down the duty of communities to run a library, and establishing good standards concerning size, collections, opening hours, qualification of staff and rate of replacement of media. They would also need more paid full-time jobs in order to comply with these standards, and they need considerable budgets to be able to fulfil the wishes of the – as we all hope – growing number of users and to guarantee the people a sufficient sustenance of information and knowledge.

The Austrian Public Libraries show, that if an important part of social life is based on voluntary work only, proper supply of the users and good development of the institutions are not guaranteed.

Nikolaus Hamann

Nikolaus Hamann är en av koordinatörerna i KRIBIBI /Arbeitskreis kritischer Bibliothekarinnen und Bibliothekare in Österreich) och arbetar på stadsbiblioteket i Wien

Kanada: Satsning på uppsökande verksamhet

Canadian Libraries: Innovating and Creating Inclusive Services

Pilar Martinez

Kenneth Williment

A number of Canadian public libraries are pioneering a new service delivery model, which emphasizes collaborative service development and delivery, with library staff and the communities the library serves. Through this community-led service framework, library staff work with communities to understand their needs and deliver services that meet those needs, often devoting significant time outside the library walls. This article highlights two Canadian urban libraries which have embraced the community-led service approach, in order to remain relevant in our ever-changing environment.

The Environment in Canadian Public Libraries

The current situation of Canadian public libraries is both similar and unique to libraries in other national contexts. Globally, numerous industries which provide many of the 'traditional' products libraries commonly utilize are experiencing rapid and successive changes (e.g. the publishing industry and technological innovations). While libraries are constantly addressing challenges raised by the uptake and adaptation of these products, the application of these innovations has the potential to increase public library relevance.

New technological innovations (such as RFID) are providing public libraries with unique opportunities to reassess their service delivery models. For example, the introduction of self-check-out and automated check-in processes has enabled public libraries to shift staff time previously allocated to materials handling and transactional activities to more meaningful and qualitative customer service relationships. While the challenges of cost and technological 'know how' associated with using these new tools can potentially create barriers to accessing services, technology is a tool in an ever expanding arsenal for library staff to connect with their communities. As the digital divide continues to expand, library staff are presented with a magnificent opportunity to assist in developing the digital literacy skills of our communities, particularly with those who are disenfranchised.

While Canadian public libraries are experiencing the same rapid trends, changes, and challenges libraries around the world are facing, there are also a number of very significant differences. As of December 2011, all three levels of

government (Federal, Provincial and Municipal) have remained relatively unscathed from the great worldwide recession of 2008. Luckily, although there is rumbling in some quarters, the large scale implementation of austerity in public libraries and other governmental services has not yet come to be realized.

Creating innovative and Collaborative Approaches to Library Service Development and Delivery

There is one distinctive trend in Canadian Public Libraries which could potentially have significant international impacts on the advancement of public library services. The following approach has been developed over the last decade and purposely extends the role of library services beyond existing library users. It also examines the development and role of public libraries for both existing and non-library users.

The 2000 UK based publication, *Open to All? The Public Library and Social Exclusion*, struck a chord within some Canadian library circles. In response, a number of progressive librarians from across Canada began not only to theoretically question the perceived social inclusiveness of public library services, but also began to test and implement new ways to collaboratively develop and provide library services with socially excluded communities. Under the direction of Brian Campbell [and later Sandra Singh] at Vancouver Public Library, this new found momentum led to the creation of the national, multi-library system Working Together Project [2004-2008].

A number of substantial learnings resulted from the Working Together Project (Campbell, 2005, Muzzerall, 2005, Working Together, 2008, Williment, 2009). In part, these included:

- the baseline understanding of how programs and services were being identified, created, and delivered by library staff to current library users. This same process did not work well when working with socially excluded community members,
- the development of a community-led service planning model, where underserved community members [and even current library users] are involved in identifying, developing, delivering and evaluating relevant programs and services with library staff, and

- the development of non-prescriptive community entry and engagement techniques.

As a result of this project, a number of Canadian public libraries are now well positioned to develop innovative library services with their communities (Williment, Jones and Somers, 2011, Edmonton Public Library, 2010, Prendergast, 2011). This approach is very exciting because it expands the role of public libraries beyond traditional library users to include underserved communities, both inside and outside the library. This leads to library staff beginning to learn from community what the expanded vision and role of library services can become!

As with all new ways of approaching work, the integration and sustainability of a community-led approach into the way in which library staff do their work is a change management process. As a non-prescriptive approach, which is highly adaptable to the individual circumstances of local communities and library systems, a large number of progressive Canadian library systems and library schools are grappling with the implications of this new approach on localized library service development and education. As decisions are made, and some library systems begin incorporating aspects of community-led services into their existing library structures, it has been important to engage both internal (staff) and external communities.

The skill sets required for this type of library work are not customary to the library profession. The 'new' librarian needs excellent interpersonal skills, a high degree of flexibility and adaptability, superb facilitation and listening skills, a sense of humility, and above all, leadership - the ability to influence and navigate the change process in the library, so the library can shift to meet the needs of communities where they are.

Local Contexts

There are a number of Canadian library systems that are integrating community-led work. At this point, we will solely focus on the authors' two library systems, Edmonton and Halifax.

Edmonton Public Library

Edmonton Public Library (EPL) has led the charge in the integration of community-led work into the way in which librarians and other library staff 'do their work'. As one of the first urban library in Canada to implement a system-wide community-led service philosophy, 19 community librarians work at service points throughout the library system. The Library's Community-Led Service Philosophy was initially defined as a way to build relationships and to improve EPL's ability to identify customer strengths and meet customer needs, with a focus on anyone facing barriers to using library services. "Anyone facing barriers" could include not only homeless and socially excluded people, those who simply lacked awareness of library service, but also for example a middle-class mom who had a bad customer experience during a program and did not want to return to the library. This broad approach has allowed service points to prioritize, within EPL's overall strategic directions, services based on the needs of their specific communities.

Efforts at implementing a more integrated, system-wide

and strategic approach to community-led work at EPL was inspired in part by both John Pateman's work in the UK and by Canada's *Working Together* project. However, distinctions from the *Working Together* approach emerged at EPL in three main ways: 1.) EPL's model is a system-wide framework used by all staff in varying degrees ("one library, one staff"), promoting community service as a shared value 2.) EPL's community librarians are expected to do community work both inside and outside library walls; and 3.) EPL's focus extends beyond socially excluded populations to include anyone who faces barriers to library service.

The application of the Community-Led Service Philosophy varies according to the nature of the communities served by the various library branches. Community librarians work with organizations representing a range of individuals and groups, including Aboriginal, multicultural, Somali, seniors, newcomers, youth, students, preschoolers, persons with mental health issues, women who have been abused, and the City of Edmonton. In 2010, community librarians worked with over 310 organizations in Edmonton for a total of 145 hours per week on average. These collaborations have yielded some substantial impacts.

Other collaborations have resulted in significant system-wide practice and policy changes geared towards reducing barriers to library services: EPL created a six-month computer/Internet pass card for individuals who are ineligible to obtain a full library membership, because they do not have a fixed address; an agency referral letter was created, allowing agency clients with no permanent address to obtain a library card using the agency's address; a 5-item-limit library card was created for customers who have difficulty returning items; and EPL revised its Customer Conduct Policy to diminish the rigidity of its provisions. All of these initiatives reflect a commitment to reduce barriers, to be socially responsible, and to establish policies based on self-identified community needs.

Efforts are now focused on evaluation and further integrating this community-led service framework into all library staff roles. For example, Library Assistants now accompany community librarians on visits to various agencies and deliver early literacy and computer training workshops outside the library.

Halifax Public Libraries

As a project, *Working Together* produced a number of specific learnings and deliverables. As one of the original *Working Together* sites, Halifax Public Libraries focused on integrating the community-led approach across the library system (Williment, Grant and Somers, 2011). Halifax believes that community-led work should not be the focus of a few designated staff, but should be incorporated across the system. However, the systemic incorporation of community-led work into the day-to-day approaches library staff use to work with community takes on increasing complexity outside the confines of a pilot project. In order to help facilitate the use of the community-led approach at Halifax, a Manager of Community Development position was immediately created at the end of the *Working Together* Project to assist in the regional application of the approach.

Library staff have the most direct contact with the community through library branches. During the *Working Together*

Seniors' peer coaching that community librarian and library assistants support, Edmonton

Project, Halifax concentrated on developing a “model branch,” where learnings and approaches to incorporating community-led work were used by branch staff. Initially, two library branches were targeted for piloting the community-led approach. In both of these branches, the work completed with library staff and community has varied, based upon existing staff strengths and community-based need. Additionally, it was quickly recognized that engagement opportunities needed to be explored with existing library users and targeted communities (Williment and Somers, 2011).

By implementing processes which actively engage community, Halifax is able to develop a better understanding of community needs and priorities. Through discussions with community based partners, during a recent regional based initiative known as Art Attack, the library was able to develop and sustain strong relationships - resulting in truly hearing community based needs. As a result, both community and the library system collaboratively realigned the direction and objectives of the initiative. This demonstrated and ensured that the community sees value and understands the public libraries role in community.

One of the major outcomes of community-led work in Halifax is the development of multi-phased regional service plans. These formalized plans provide library staff with pathways, support and accountability for collaboratively identifying, developing and implementing relevant programs and services to targeted communities (e.g. Service to Immigrants Plan). Each service plan initially includes the baseline understanding of internal library based strengths and assets while discovering community based or external assets. The second phase of the plan ensures increased library staff capacity while creating stronger and sustained relationships with external communities. Finally, resulting changes to programs and services are based

on collaborative work with community.

One tool Halifax has worked extensively to develop and refine is asset mapping. Asset mapping shifts conversations with community members: from libraries providing information out to community – to libraries hearing about community-based strengths, gaps, and community-identified linkages and roles for library services. There are a number of additional outcomes that have resulted from asset mapping, including the development of close relationships with community-based service providers, direct access to hard to reach community members, and community recognition of the library as important community-based partner.

It has also been vital to constantly document and communicate successes and challenges within the library system and externally. So library staff can respond to community identified priorities, community-based information is shared internally with decision makers. Additionally, to help other library systems incorporate community-led approaches, Halifax has been very active, presenting at conferences regionally, nationally and internationally, and publishing papers.

Finally, a number of other major activities at Halifax embody many of the characteristics of community-led service development. The recently updated vision *Halifax Public Libraries: Where we shape the future together...Imagine the possibilities* and mission *Connecting people, enriching communities, inspiring discovery* both reflect the central role of community in library services. Additionally, the building of a new Central Library in Halifax has been dramatically impacted through an extraordinarily inclusive consultation process. This process allowed both library staff and architects to learn and adapt the new Central Library to meet the needs of various communities, and resulted in other libraries considering the

adoption of similar consultation processes (Chianello, 2011).

Communities' Perceptions of Library Services

As public library systems in Canada either begin or continue to incorporate collaborative service planning within their localized communities, libraries will evolve. Involving the community in these discussions will help libraries expand their role beyond the traditional stereotype of a place to just get a book (Moloney, 2011), to a wide range of possibilities, including diverse social gathering spaces, places to co-create and share information and knowledge. This positions the public library as a democratic institution that facilitates civic engagement. When this occurs, it will be important for libraries to effectively communicate these changes with the broader community.

While the community-led approach provides library systems with a mechanism to become and to remain relevant to the needs of local communities, this change process will take time to communicate, not only to library staff but also to the community.

Final thoughts

The traditional service development process provides a number of ways in which library staff can internally generate programs and services to meet library staffs' perceptions of community needs. Community-led service development provides a new set of tools which library staff can build upon to ensure the continued relevance of public libraries that truly meet community needs. Unfortunately, systems which continue to guess at community needs will run the risk of being left in the 20th century. This may lead to the development of two tiered library service development, where 1. dynamic library systems respond to community needs beyond those of traditional library users while 2. other systems minimally engage users and try to maintain their relevance to community by marketing and informing communities of 'their' services.

As with all other professions, industries and organizations, public libraries need to embrace innovation, thus ensuring that their services are relevant to both funders and the people they are meant to serve. The discussions and innovative practices occurring in Canadian public libraries are exciting because – ultimately - change will occur. The question will always remain – who will determine how public libraries will adapt? It will either happen proactively and internally, and hopefully based on collaborative decisions made with library staff and their communities – or else passive public libraries will be at the mercy of the outside forces imposing the change.

Works Cited

Campbell, Brian. (2005/2006) "'In' vs. 'With' the Community: Using a Community Approach to Public Library Services," *Information for Social Change*. 22. Found at <http://www.lib.org/isc/issues/isc22/22-2b.pdf>

Chianello, Joanne. Ottawa Citizen, (October 19, 2011). The future of Ottawa's Central Library should run through Halifax. Accessed December 19th, 2011 from <http://www.ottawacitizen.com/news/Joanne+Chianello+future+Ottawa+central+library+should+through+Halifax/5576664/story.html>

Edmonton Public Library. (2010). Community Led Service Philosophy Toolkit. Found at <http://www.epl.ca/sites/default/files/pdf/CommunityLedServicePhilosophyToolkit.pdf>

Moloney, Paul. Toronto Star, (November 29th, 2011) Should Libraries Stick to Books? Accessed December 6th, 2011 from <http://www.thestar.com/news/cityhallpolitics/article/1094521--should-libraries-stick-to-books>

Muddiman, David et al.. (2000) Libraries for All: Social Inclusion in Public Libraries. The Council for Museums, Archives and Libraries, London. Found at <http://eprints.relis.org/bitstream/10760/6283/1/lic084.pdf>

Muzzerall, Darla et al. (2005) Community Development Librarians: Starting Out, *Feliciter* 51(6) (2005): 265–67.

Tess Prendergast "Beyond storytime: children's librarians collaborating in communities", *Children and Libraries*, Spring 2011, pp20-26, 40. Found at <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/alsc/compubs/childrenlib/index.cfm>

Williment, K. (2009). It takes a community to create a library. *Partnership: the Canadians Journal of Library and Information Practice and Research*. 4(1), 1-11. Found at <http://journal.lib.uoguelph.ca/index.php/perj/article/view/545/1477> *

Williment, K. Jones-Grant, T., and Somers, D. (2011). From Project to Branch Integration and Sustainability: Community-led work at Halifax Public Libraries. *Public Libraries*. March/April 2011. Found at <http://www.publiclibrariesonline.org/magazines/featured-articles/project-branch-integration-and-sustainability-community-led-work-halifax>

Somers, D. and Williment, K. Community-Led Library Service in a Rural Community: Musquodoboit Harbour Branch. *Feliciter*. 57(2), 50-52. Found at http://www.cla.ca/AM/Template.cfm?Section=Vol_57_No_2

Working Together Project, *Community –Led Libraries Toolkit* (Vancouver: 2008), Accessed December 6th, 2011 http://www.librariesincommunities.ca/resources/Community-Led_Libraries_Toolkit.pdf

* publicerad i svensk översättning i bis nr 2/2011

Pilar Martinez, Edmonton Public Library, Executive Director, Public Services. Canadian Library Association Vice-President/President-Elect
Kenneth Williment, Community Development Manager, Halifax Public Libraries,

Tyskland: Avgifter och neddragningar

Frauke Mahrt-Thomsen :

How do you, from your personal perspective, value the situation of the public library in your country?

We have no library laws which oblige local communities to establish public libraries and the existing laws in some of the federal states don't guarantee financial support. Public libraries in Germany are voluntary tasks of the local communities. In many communities with 5000 inhabitants or more you will not find a public library with professional staff, a lot of existing libraries in small communities or quite a number of branch libraries in bigger towns are run by volunteers or by the churches. Medium sized or bigger towns mostly have a well established public library system, but due to restricted budgets many of them started already 25-30 years ago to charge their patrons for booklending.

Due to the financial crisis the public libraries are suffering from severe budget cuts, in cities with more than 100 000 inhabitants two third of the public libraries have budget cuts up to 50 %. Staff reduction forces many libraries to reduce their programmes and their opening hours, to mainstream their collection building through 'standing order' and 'bestseller-services', to close branch libraries or to render them to volunteers.

The thinning out of the library net has been extremely strong in cities like Berlin, where after the opening of the wall we had about 220 public libraries and now there are around 75, so only one third of the places is left where the citizens used to find their next library. The public libraries in Berlin are run by the districts which are more or less independent communities with low budgets left for voluntary tasks. On the upper level the Senate is in charge for the central library and the legal and administrative framework. In the last time they discovered that the library system is an ideal field to test new technologies like RFID (Radio Frequency Identification) on a broad scale. If they want it or not, the patrons have to accept the new technology with its risks and follow-ups like self-checking and further staff reduction.

Another example for the decision making in this town: Berlins central library, the ZLB (Zentral- und Landesbibliothek Berlin) consists of two houses and several magazines and urgently needs a new building. The mayor discovered the topic in pre-election time and put the new

central library on his agenda. But then he didn't start a dialogue with the patrons, colleagues and public, where they want their new central library but decided once and for ever: the new library has to be built in the southwest corner of the Tempelhofer Feld (former airport of Berlin), quite a way out from the city. The reason: he wants to construct a new industrial quarter there, with a few apartment houses, and this needs some vitalization. What is better making people to come to this isolated quarter? The new library!

But the people who really use and love their central library they want it in the middle of the town. Just opposite the town hall is a wonderful open space called Marx-Engels-Forum. Why does the mayor not want to see the big new central library when he looks out of his window?

Would you say that the support of public libraries is strong among the people/in your community/society?

Though the service of the public libraries in Germany is suffering from restrictions like it was indicated above the people still love their libraries, visit their libraries (almost 700 000 a day, 200 million a year), fight with a lot of activities against the closing of their libraries, organize 'friends' and other support groups, and in a growing number keep their libraries open through voluntary work.

In the last years there has been more support for libraries through politicians, for example in the Enquête Commission 'Culture in Germany', and through state parliaments who voted for library laws in Thüringen, Saxony-Anhalt, Hessen. But up to now these laws are 'toothless tigers' as long as they are mainly friendly declarations about the importance of libraries, with no financial obligations. In Berlin, the leading Social Democrats even when they were in government together with the Left Party, they were not ready to make any kind of library law and substantial support for the district libraries. I don't think they will do it in this legislative era, together with the Christian Democrats.

Frauke Mahrt-Thomsen bor i Berlin är pensionerad bibliotekarie och har varit aktiv i KRBIBIE, som nu efterträds av en ny förening: KRITISCHE BIBLIOTHEK

Stadtbibliothek Berlin-Lichtenberg - Anna-Seghers-Bibliothek

Avsändare:

bis

Rosenbadsgatan 9

652 26 Karlstad

Studenter 1906

Kvinnohistoria i Sverige – ny e-bok från KvinnSam

KvinnSam vid Göteborgs universitetsbibliotek har under flera år producerat kvinnohistoriska webbportaler med olika teman. En viktig del av varje portal utgörs av en historik skriven av en genusforskare med specialkunskap inom sitt ämne. Utöver detta innehåller portalerna biografiska uppgifter om viktiga kvinnor inom området, digitaliserat källmaterial, fotografier etc. Nu har vi samlat historikerna från våra fem portaler i en bok, som också innehåller en årtalslista och förslag på vidare läsning. Den är rikt illustrerad med material från KvinnSams arkiv.

Historikerna är skrivna av Christina Florin - Kampen om kunskapen, Josefin Rönnbäck – Rösträttskampen, Ulla Wikander – Kvinnor och arbete, Irene Andersson – Kampen för fred, och Eva Schmitz – Den nya kvinnorörelsen under 1970-talet. Boken kan användas i undervisning fr.o.m. gymnasienivå. Den finns i digital form och kan läsas och laddas ned via Göteborgs universitetsbiblioteksdatabas GUPEA, <http://gupea.ub.gu.se/handle/2077/28027> och från KvinnSams webb, <http://www.ub.gu.se/kvinn/>

Portalerna finns på <http://www.ub.gu.se/kvinn/portaler/>

Anna Sjödahl Hayman och Berith Backlund

Redaktörer för boken